

Turku Kaerla Hellberg-Tuominen
Koekaivaus rautakautisen ja historiallisen ajan
muinaisjäännösalueella
Eeva Raike
2002

MUSEOVIRASTO

Arkeologian osasto

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotiedot.....	2
Johdanto.....	3
Kohteen sijainti.....	4
Kaivausalueen taustaa.....	5
Kenttätöalueet 2002.....	6
Tutkimukset ja havainnot.....	6
Alue 1.....	6
Alue 2.....	7
Alue 3.....	7
Alue 4.....	8
Alue 5.....	8
Alue 6.....	8
Vainajista.....	9
Lopuksi.....	11
Karttaluettelo.....	12
Mustavalkonegatiivit.....	12
Diapositiivit.....	14
Peruskarttaote kartasta 1043 12.....	15
Ote Kaerlan kylän isojakokartasta.....	16
Kuvataulut.....	17
Kartat.....	24

Liite 1. Luuanalyysi

Liite 2. Makrofossiilianalyysi

Liite 3. Radiohiiliajoitus

Liite 4. Luuanalyysi vuonna 1963 löydetystä vainajasta

Arkistotiedot

Kunta: Turku 853

Kiinteistötunnus: 853-433-7-27

Maanomistaja: Turun kaupunki
Linnankatu 55 K
20100 Turku

Kiinteistötunnus: 853-82-16-10
853-82-16-11

Maanomistaja: Lidl Suomi Oy
PL 115
02201 Espoo

Perukarttalehti : 1043 12 LITTOINEN
Peruskoordinaatit: 6707638/1570698
Yhtenäiskoordinaatit: 6716239/3240768

Aikaisemmat tutkimukset:

Kaivaus 1961, Mikko Paloniemi (kertomus puuttuu)
Kaivaus 1963, Anna-Liisa Hirviluoto

Aikaisemmat löydöt:

KM 15165:1-13?, 15208:1-175, 16626:1-31

Vuoden 2002 kaivauslöydöt: KM 33687:1-207

Johdanto

Ensimmäisen kirjallinen lausuntopyyntö koskien Turun Kaerlan kaupunginosassa sijaitsevaa muinaismuistoaluetta, joka tunnetaan Tuominen-Hellbergin muinaisjäännösalue, tuli Museovirastoon 3.12.2001. Pyynnön lähetti Lidl Suomi Ky:n toimesta kauppapaikanhankkija Tom Olli. Asia koski tontin laajentamista Mullinpuiston alueelle ja mitä se toisi mukanaan Museoviraston taholta. Lausuntopyynnön liitteenä oli rakennussuunnitelma, joka rajautui vanhan tonttijaon mukaiselle alueelle.

Lausunnossaan Museovirasto totesi, että Lidl Suomi Ky:n rakennussuunnitelma sijoittuu alueelle, josta tunnetaan muinaismuistolain (295/63) rauhoittama ns. Tuominen-Hellbergin tontin rautakautinen muinaisjäännöskohde, jota tutkittiin 1960-luvun alkupuolella kahteen otteeseen. Suunnitelmaa koskevan tontin osalta muinaisjäännös on suurimmaksi osaksi tuhoutunut tuolloin tehtyjen rakennustöiden yhteydessä. Tällöin tulokseksi tuli, että Turun Maakuntamuseo voisi hoitaa seurannalla alueella tapahtuvan maansiirron ajan.

Kuitenkin vuoden 2002 alkupuolella uusissa rakennussuunnitelmissa Lidl Suomi Ky:n tontti laajeni Mullinpuiston alueelle. Museovirasto totesi, että Mullinpuistosta erotettavalla laajennusosalla edellytetään arkeologisten koekaivausten tekemistä. Aluksi laajennusosan leveys oli 2,5 metriä, mutta loppujen lopuksi sen leveydeksi tuli 5 metriä ja pituudeksi 75 metriä.

Museovirasto esitti, että alueella suoritettaisiin aluksi viikon koekaivaus, mutta rakennuttajan tulee varautua siihen, että mikäli koekaivauksessa todetaan runsaasti merkkejä säilyneestä kiinteästä muinaisjäännöksestä, voidaan kaivauksia joutua jatkamaan toimenpidealueella. Rakennuttajan tulee vastata myös näistä kustannuksista.

Lopullinen päätös koekaivauksista tuli 15.3.2003, jolloin Lidl Suomi Ky tilasi Museovirastolta Kaerlan kaupunginosassa sijaitsevalle Mullinpuiston osa-alueelle (5 x 75 metriä) viikon mittaisen koekaivauksen, joka täytyi suorittaa heti, kun se teknisesti oli mahdollista. Museoviraston kanssa sovittiin, että koekaivaukset alkavat kohteessa 13.5.2002. Viikon koekaivausaika osoitti, että kohde vaatii vähintään yhden lisäviikon. Tähän suostuttiin ja kaivaukset kestivät alueella yhteensä kaksi viikkoa (13.-24.5.2002).

Kaivauksilla työskenteli yhteensä 7 henkilöä. Kaivauksen johtajana toimi FM Eeva Raike, piirtäjänä FM Kreetta Lesell ja kaivajina Virpi Holmqvist, John Lagerstedt, Eevastiina Korri, Kirsi Sipiläi-

nen ja Suvi Leino. Kaivajat olivat arkeologian opiskelijoita sekä Turusta että Helsingistä. Kaivaukset olivat parhaimpaan rakennusaikaan ja kaivausten toisen viikon puolivälissä tarvitsimme kaivauksille kaivinkonetta kipeästi. Soittokierros osoitti, että kaivinkoneet ja niiden kuljettajat olivat töissä ja vapaita vasta elokuun lopussa. Onneksemme jo aikaisemminkin arkeologisilla kaivauksilla työskennellyt kaivinkoneenkuljettaja Timo Tuominen lupautui toisten töitten painaessa päälle tulla päästämään meidät hädästä. Kiitos siitä hänelle.

Kaivausten kokonaiskustannus esi- maasto ja jälkitöineen oli 15955 euroa.

Kohteen sijainti

Nimellä Hellberg-Tuominen tunnettu muinaisjäännösalue sijaitsee Maarian kirkosta länteen noin 650 metriä ja Vähäjoesta noin 350 metriä länteen nykyisen Kastun kaupunginosan alueella. Maaria Taskulan esihistoriallinen ruumiskalmisto sijaitsee kohteesta 150 metriä lounaaseen Markulantien toisella puolella. Taskulan kalmistosta on kaivauksin tutkittu ainakin 19 hautaa ja yksi epävarma. Kahta lukuun ottamatta haudoissa oli viitteitä arkusta, nauvoja ja/tai puun jäänteitä. Ruumiskalmiston ulkopuolella on todettu myös merovingi- ja viikinkiajalle ajoittuva polttokenttäkalmisto. Kalmistoa saattaa olla jäljellä tutkitun alueen itäpuolella rinteessä.

Hellberg-Tuomisen muinaisjäännöksestä luoteeseen ja pohjoiseen päin mäkeä ylöspäin sijaitsee rautakautisia kalmistoja mm. Mullin polttokenttäkalmisto ja Tuomi-Lehtonen-Muonamiestalot muinaisjäännösryhmä. Nykyään alue on rakennettu. Alueella on suoritettu kaivauksia 1900-luvun alussa ja myöhemmissä inventoinneissa todettiin mahdollisesti kalmistoa olevan jäljellä rakennusten välissä vaikka samalla todettiin, että kalmistoa on mahdollisesti tuhoutunut kokonaan. Peruskartta otteessa on merkitty lähialueen muinaisjäännökset sinisellä ja kaivauskohde punaisella ympyrällä.

Koroisten vanha piispanistuin sijaitsee myös melko lähellä eli noin 850 metriä etelä-kaakkoon päin. Hellberg-Tuomisen lähiympäristö on rikasta muinaisjäännösalueetta, joka ajoittuu rautakaudelta keskiajalle saakka.

Alueelta on isojakokartta, jonka mittaukset on tehty vuonna 1790 ja lisäykset vuosina 1813 ja 1814. Ringbom on merkinnyt karttaan vielä 1920 vuonna rautatielinjauksen. Kaivausalue sijoittuu kartassa sarkapeltojen yläpuolella olevalle Kaerlan kylän tonttien alueelle. Tontti, mihin koekaiva-

ukset osuvat on isojakokartassa tyhjä tontti, jonka läpi kulkee polku. Kopio isojakokartasta on liitteenä raportin lopussa.

Kaivausalueen taustaa

Kohteen ensimmäiset tutkimukset tehtiin vuonna 1961, jolloin Mikko Paloniemen johdolla kaivettiin Hellbergin autohuoltorakennuksen alle jäänyt muinaisjäännösalue. Kaivauksista ei ole tehty raportti, mutta löytöluettelo on Museoviraston arkeologian osaston arkistossa. Löydöt ajoittuvat sekä nuoremmalle rautakaudelle että keskiajalle. Kaivausalueen koosta eikä muutenkaan sen luonteesta ole tietoa. Löytöjen perusteella kaivausalue sijoittui rautakautiselle asuinpaikalle. Löytöjen joukossa on myös palamattomia luunpaloja, jotka saattavat olla peräisin tuhoutuneista ruumishaudoista.

Kesällä 1963 ilmoitettiin Turun Kaerlan kaupunginosasta, että sieltä oli löydetty luuranko kaapeliojan kaivauksissa. Anna-Liisa Hirviluoto suoritti alueella 4.-11.9.1963 pienet kaivaukset. Alueelta kaivettiin kokonainen ruumishauta, jonka päällä oli noin 40 cm:n vahvuudelta tummaa täytemaata ja kiveystä.

Samalla kerralla alueelle tehtiin koekaivaus ruumishaudasta 8 metriä kaakkoon aivan pellon alalaitaan, mistä alkaa Tuomisen asuintontti. Alueella oli nyrkinkokoista kiveystä, vahvaa hiilipitoista maata, rautakauden tyyppistä keramiikkaa ja savitiivistettä (KM 16626:1-31). Koekaivausalue oli jokseenkin koskematon, vain hieman pöyhitty, mutta ympäristö oli täysin tuhoutunut.

Tämän jälkeen alueella ei ole tehty arkeologisia tutkimuksia eikä alueelle ole rakennettu mitään tämän jälkeen. Tuominen-Hellbergin tontin yläpuolinen alue on jätetty puistoalueeksi, joka nykyisin tunnetaan nimellä Mullinpuisto.

Suullisina tietoina kenttätyönaikana kuulimme, että kaapeleita vedettäessä 1960-luvulla uuteen tehdasrakennukseen, joka sijaitsee Mullinpuiston yläpuolella, löytyi ihmisen luita. Luita kävi poliisit katsomassa ja he olivat sitä mieltä, että ne olivat liian vanhoja heidän tutkittavakseen. Luut upotettiin takaisin kaivettuun maahan. Jos tämä tarina pitää paikkansa alueella saattaa olla vainajia enemmänkin kuin nämä kolme tähän mennessä löydettyä.

Kenttätyöalueet 2002

Kenttätyö aloitettiin alueella risusavotalla. Vesakko oli kaadettu, mutta risut täytyi raahata pois koekaivausalueelta Mullinpuiston alueelle. Alueelle oli merkitty uuden tonttijaon mukainen rajalinja, jota käytettiin tukilinjana koeojia merkittäessä. Rajalinjassa oli 9° heitto pohjois-eteläsuuntaan (ks. yleiskartta)

*gorkkeen N-S -
koekaivausalueesta ?*

Kaksi ensimmäistä koeojaa (alue 1 ja 2) merkittiin itä-länsi -suuntaisiksi. Niiden leveydet olivat 1 metri ja pituudet neljä metriä. Seuraavaksi merkittiin pohjoiseen päin alue 3 ja 4, joista alue 3 jouduttiin laajentamaan ja sen lopullinen koko oli 7 m². Alueelta neljä kaivettiin vain yksi kerros, koska alue oli hyvin sekoittunut. Alueen 4 koko oli 3 m².

Alue 5 tehtiin rajalinjan suuntaisesti lähes etelä-pohjois -suuntaisesti. Alue oli pituudeltaan 10 metriä ja leveydeltään metrin.

Viimeinen kohde alue 6 on kartoissa hieman epämääräisen muotoinen. Se johtuu siitä, että aluetta täytyi laajentaa kaivinkoneella jälkikäteen.

Tutkimukset ja havainnot

Kaikkien alueiden tutkimukset aloitettiin pintavaaituksella, jonka jälkeen turve poistettiin. Tämän jälkeen tuleva taso nimettiin tasoksi 0. Mistään alueesta ei piirretty tasoa 0, mutta niistä otettiin korkeudet. Kaikkien alueiden eri tasoista otettiin sekä mustavalko- että diafilmillä kuvat. Kuvaluettelot ovat tämän kertomuksen lopussa. Kartoista selviää se, mitkä tasot eri alueista piirrettiin. Alueet piirrettiin silloin, kun havaittiin jotain piirtämisen arvoista.

Alue 1

Alueen 1 (500-300-303) korkeus vaihteli 17,46-16,32 metrin välillä. Tasossa 1 tuli esille kiveystä, joka oli noensekaisessa mullassa. Maalajit olivat selvästi sekoittuneet ja osassa aluetta 301-303/300 kohdassa maaperä oli hyvin sekoittunutta. Alemmas mentäessä maaperä pysyi lähes samanlaisena sekoittuneena, jossa oli paljon kiviä.

Löydöt olivat sekalaisia. Suurin osa oli resenttiä palanutta savea ym. (KM 33687:1-8).

Alue 2

Alue 2 (505/300-300) oli hieman alempana kuin alue 1. aloituskorkeus vaihteli 17,06-16-27 metrin välillä. Itäosassa olevasta neliömetrin alueesta luovuttiin saman tien, koska kohta oli sekoittunut Hellbergin autoliikkeen rakennustöissä. Alue oli muuten mullansekaista aluetta, hyvin sekoittunutta. Aluetta ei kaivettu alemmaksi, mutta siihen tehtiin vielä varmuuden vuoksi tarkistuskuoppa. Noin 50 cm syvyinen tarkistuskuoppa osoitti, että kohdassa maaperä oli sekoittunut ainakin 50 cm:n syvyyteen. Alueelta löytyi muovia, pienpalasia ym., jotka olivat joutuneet alueelle varmaankin Hellbergin rakennusta rakennettaessa.

Alue 3

Alue 3 (514-516/300-302) oli aluksi samanlainen 4 neliömetrin koeoja kuin alueet 1 ja 2. Alueelta tuli näkyviin niin selviä likamaa-alueita, joiden takia aluetta täytyi laajentaa sekä etelään että pohjoiseen päin yhteensä 4 m². Selvä likamaa-alue tuli esille alueen länsiosasta ruudusta 515/300 heti tasosta 1. Aluksi ei ollut varmuutta kohdan esihistoriallisuudesta, mutta kaivamista jatkettaessa löytyi selviä nuoremman rautakauden saviastian paloja (KM 33687:9-68).

Likamaa-alue laajeni alaspäin kaivettaessa pohjoisen suuntaan ja jatkui kaivausalueen ulkopuolelle. Ajan vähyyden takia aluetta ei voitu avata laajemmin. Laajennusalueiden alueetkin kaivettiin lapi-oilla suoraan tasoon kolme. Löytöalueet ja likamaat olivat paksuudeltaan noin 10-20 cm paksuiset. Mitään rakenteita ei havaittu. Alueen itäosassa oleva 515/302 ruutu muuttui hyvin äkkiä savimaaksi ja sen kaivaminen lopetettiin tasoon 1.

Syvimmillään alueella 3 kaivettiin noin 50 cm syvyyteen. Myös tämän alueen keskelle tehtiin lopuksi tarkistuskuoppa, jolla varmistettiin, että alue oli kaivettu pohjaan saakka. Hellbergin autokorjaamo rakennuksen takana olevista koekaivausalueista vain tästä löydettiin selvät esihistoriaan liittyvät likamaajäljet. Tämän alueen heti länsipuolella on ison vanhan rakennukset kivijalka, joten olemassa olevat esihistorialliset merkit ovat tuhoutuneet Hellbergin autokorjaamon rakentamisen lisäksi myös paikalla aikaisemmin olleen ison asuinrakennuksen rakentamisen yhteydessä.

Alue 4

Alue 4 (525/300-302) oli koekaivausalueista pohjoisin. Sen koko oli 4 m² (1m x 4 m) ja se oli länsi-itä -suuntainen. Alue oli löydöt. Alueelta oli tehty Hellbergin rakennuksen yhteydessä maansiirtoja.

Alue 5

Alue 5 (490-499/300) tehtiin lähes etelä-pohjois -suuntaisesti lunastettavan alueen reunaan. Sen laajuus oli 10 m². Alueella oli pinnassa paksu mullan sekainen maa. Ruutujen 496-497/300 kohdassa kulki puhelinlaitoksen kaapeli, joka oli omalta osaltaan sekoittanut maakerroksia. Kaapelioja erottui hiekka-alueena kohdassa. Mullan sekaisessa maassa oli jonkin verran esihistoriallisia löytöjä, mutta ne olivat alueella olleen pellon muokkauksen yhteydessä sekoittuneet kyntökerrokseen. Löytöinä saatiin rautakauden tyyppisiä saviastian paloja ja palanutta savea/savitiivistettä (KM 33687:69-162). Tämän koekaivausalueen eteläosa länsipuolelta Anna-Liisa Hirviluoto kaivoi 1963 yhden ruumishaudan, joka oli tullut esille kaapeliojan kaivauksessa. Osittain haudan jalkapuoli tuli kaivausalueen 5 puolelle. Kuitenkaan tätä ei pystytty havaitsemaan, koska koko kaivausalueen maaperä oli hyvin sekoittunutta.

Alue 6

Alue 6 (484-486/298-300) oli viimeinen aukaistu alue. Viimeiseksi se jäi, koska alueella ollutta pusikkoa ei oltu kaadettu, vaan se käytiin kaatamassa vasta kaivausten toisen viikon alussa. Alue tehtiin ensin kolme metriä pitkäksi ja metrin levyiseksi alueeksi. Turpeen oton jälkeen aluetta kaivettiin aluksi kaivauslastoilla, mutta alueen sekoittunut mullansekainen maaperä näytti jatkuvan melko syvälle, otettiin lapiot avuksi. Lapioilla kaivettiin lähes puolimetriä sekoittunutta maata, jonka jälkeen ruudun 486/300 kohdasta tuli esille puuarkun reunoja. Puuarkku näytti jatkuvan länteen päin, joten aluetta täytyi laajentaa.

Koska aikaa ei ollut kovin paljon täytyi kaivausalueen laajentamista varten hankkia paikalle kaivinkone. Kaivinkoneella aukaistiin noin 1,5 x 1,5 metrin laajuinen alue alkuperäisen kaivausalueen länsipuolelle. Kaivinkoneella kaivettiin osin lähes metrin syvyyteen eli pyrittiin ottamaan kaikki maat pois puurakenteiden päältä. Alue kaivettavassa kohdassa nousi loivasti länttä päin, joten maakerrokset paksunivat länttä kohti. Puurakenteet olivat maassa lähes vaakasuoraan. Aluksi kohdassa

oli havaittavissa vain yhden puuarkun kehikko, mutta vähitellen sen pohjoispuolella alkoi hahmotua toisen arkun jäännökset. Kun molemmat arkkurakennelmat oli saatu karkeasti kaivinkoneella esille aloitettiin karkea puhdistaminen ensin lapioilla. Näin varmistettiin, että arkut oli kokonaisuudessaan saatu kaivettu esille eikä nurkkia jäänyt kaivamattoman maan alle. Tämän jälkeen tehtiin vielä tarkempi puhdistus kaivauslastoilla. Tämä taso sai nimekseen taso 1, joka tarkoitti hautojen ensimmäistä tasoa ja se piirrettiin mittakaavaan 1:10.

Hautojen päällä oli nyt näkyvissä joitakin kiviä ja hautojen täytemaat oli tummaa mullansekaista maata. (ks. kartta nro XX). Täytemaasta löytyi jonkin verran nuoremmalle rautakaudelle ajoittuvia saviastian paloja, savitiivistettä ja savikiekon katkelmia.

Kaivamista jatkettiin ja pian alkoi tulla esille kaksi hyvin säilynyttä luurankoa, jotka olivat lähes länsi-itä -suuntaisia. Arkut olivat huonosti säilyneet ja ne oli kasattu kokoon eri kokoisilla nauloilla. Kun luurangot oli saatu kokonaan esille, niistä piirrettiin kartta mittakaavaan 1:10 (ks. kartta XX). Vainajat oli haudattu noin 50 cm syvyyteen.

Tässä vaiheessa oli selvää, että vainajat oli haudattu samaa hautakuoppaa eli hautaus oli tapahtunut samaan aikaan. Kuitenkin vainajat oli asetettu omiin arkkuihin. Vaikka arkut olivat huonosti säilyneet, niin rautanaulojen paikoista voitiin olettaa, että molemmilla vainajilla oli omat puiset arkut. Naulat on numeroitu ja piirretty karttaa nro XX. Piirtämisen ja valokuvaksen jälkeen vainajat otettiin ylös ja pakattiin omiin laatikoihin. Myös kaikki arkkuihin liittyvät naulat numeroitiin ja otettiin ylös. Alueen 6 löydöt ovat KM 33687:163-208.

Lopuksi alueen pohja vaaittiin ja tehtiin vielä muutama tarkistuskuoppa. Kaikki muut alueet jätettiin auki paitsi alue 6 täytettiin koneellisesti myöhemmin.

Vainajista

Vainajat oli siis haudattu noin 50 cm syvyyteen länsi-itä -suuntaisesti, pää länteen. Myös vuonna 1963 löydetty oli haudattu samansuuntaisesti noin viisi metriä pohjoiseen päin. Vuoden 1963 vainajan oikea käsi oli rinnalla ja vasen vaakasuorassa rinnan alapuolella. Pää oli hieman alaspäin vasemmalle.

Vuonna 1963 löydetty vainaja.
Kuvan ottanut Anna-Liisa Hirvi-
luoto.

Vuoden 2002 vainajien kädet oli asetettu vaakasuoraan rinnan alapuolelle. Toisella vainajalla K pää oli sivuittain vasemmalle hieman alaspäin, kun taas vainajalla V oli kasvot suoraan eteenpäin. Molemmat haudat olivat löydöttömiä. Hautakuopan täyttömaasta löytyi nuoremman rautakauden saviastianpaloja ja joitakin savikiekon katkelmia.

Vainajille K ja V tehtiin jälkitöiden yhteydessä luuanalyysi. Analyysin teki FM Niklas Söderholm. Vainaja K oli 20-30-vuotias mies, jonka pituus oli ollut $164 \text{ cm} \pm 5,0 \text{ cm}$. Vainajalla oli hampaiden kiilteessä vaurioita, jotka joutuvat lapsena koetusta nälästä tai jostain sairaudesta. Vainaja V oli 15-20-vuotias mies, jonka tarkkaa pituutta ei pystytty mittaamaan. Kuitenkin hän oli ollut lyhyempi kuin Vainaja K. Luuanalyysi on kokonaisuudessaan tämän raportin liitteenä. Vainajien mahan seudulta otettiin kentällä maanäytteet, jotka FM Tanja Tenhunen kävi läpi jälkitöiden yhteydessä. Valittavasti näytteistä ei löytynyt mitään, mikä olisi viitannut vainajien ruokailuun ennen kuolemista. Makrofossiilianalyysin tulokset ovat liitteenä tämän raportin lopussa.

Tarkoituksena on vielä Vainaja V sääriluusta C-14-ajoitus Helsingin yliopiston ajoituslaboratoriossa. Tämä ajoitustulos liitetään myöhemmin tämän raportin loppuun.

Vainaja K vasemmalla ja vainaja V
oikealla.

Lopuksi

Aikaisempien ja nyt tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan sanoa, että alueella on nuoremman rautakauden muinaisjäännöksen lisäksi historiallisen ajan hautausmaa. Löytöjen (saviastian palat, savitiiviste, palanut savi ja saviesineen katkelmat eli savikiekon kappaleet) perusteella rautakauden muinaisjäännös on saattanut olla asuinpaikka, joka jatkuu länsipuolella olevan Mullinpuiston ja mahdollisesti eteläpuolella olevan Markulantien suuntaan. Paloniemen kaivausalue rajoittui Hellbergin autokorjaamorakennuksen kohtaan ja Hirviluodon pieni koekaivaus oli Tuomisen tontin länsipuolella (ks. yleiskartta). Molemmilta alueilta löytyi asuinpaikkaan viittaavia löytöjä.

Vuonna 2002 tehtiin Mullinpuiston puolelle kaksi koekuoppaa noin viiden metrin länteen lunastettavan alueen reunasta (ks. yleiskartta mk. 1:500). Molemmista koekuopista löytyi nuoremman rautakauden saviastian paloja ja palanutta savea sekä kyntökerroksesta että sen alapuolelta. Kyntökerros oli koekuoppien kohdalla noin 30 cm paksuinen. Koekuopat kaivettiin noin 55 cm syvyyteen. Näiden kolmen tutkimuksen perusteella asuinpaikka on ollut melko laaja ja nykyisinkin sitä on vielä jonkin verran säilynyt rakentamattomilla alueilla.

Alueen tekee mielenkiintoiseksi myös kolme historiallisen ajan ruumishautaa, jotka sijaitsevat melko lähekkäin toisiaan. Vuoden 1963 hauta on pohjoisin yksittäishauta ja vuoden 2002 hauta on kaksoishauta, jossa samaan hautakuoppaan oli haudattu kaksi vainajaan omissa arkuissaan. Kaksoishautauksen vainajat olivat molemmat nuoria miehiä. Vuonna 1963 löydetyn vainajan sukupuolesta ei ole tietoa. Vainaja on tallessa, joten myös siitä voitaisiin tehdä samanlainen luuanalyysi, mikä tehtiin vuonna 2002 löydetyistä vainajista.

Isojakokartassa hautojen paikka on tyhjä peltojen yläpuolella oleva tontti. Saattaa olla, että vielä 1700-luvun lopussa on ollut tietoa alueella olleesta hautapaikasta. Kaikki kolme hautaa ovat varmaankin saman aikaisia, koska ne ovat lähes suorassa linjassa. Mahdollista on, että hautoja on vielä lisää ainakin etelässä päin ja mahdollisesti lännessä Mullinpuistoa ylös päin olevalla alueella. Hautojen iästä saadaan varmuus, kun C-14 -ajoitukset tulevat.

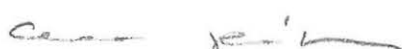
Helsingissä 17.4.2003

FM Eeva Raike

Vainajien löydöksiä (3 kpl) on viety Turkuun Maarian seurakuntaan luovutettavaksi

3.2.06

Karttaluettelo

Ote peruskartasta 1043 12	1:20 0000	A4	sivu 15
Ote isojakokartasta	-	A3	sivu 16
Yleiskartta	1:1000	A3	sivu 24
Yleiskartta	1:500	A3	sivu 25
Pintavaaituskartta, alueet 1-6	1:50	A3	sivu 26
Tasokartta, taso 0, alueet 1-6	1:50	A3	sivu 27
Tasokartta, taso 1, alueet 1-6	1:50	A3	sivu 28
Tasokartta, taso 3, alueet 1, 3, 5 ja 6	1:50	A3	sivu 29
Tasokartta, tasot 5 ja 7, alue 3	1:50	A4	sivu 30
Tasokartta (haudan pääty näkyvissä), alue 6	1:50	A4	sivu 31
Pohjavaaituskartta, alueet 1-6	1:50	A3	sivu 32
Yksityiskohtakartta, alue 6, haudat (taso 1)	1:10	A3	sivu 33
Yksityiskohtakartta, alue 6, haudat (taso 2)	1:10	A3	sivu 34
Pohjavaaituskartta, alue 6, haudat	1:10	A4	sivu 35

Mustavalkonegatiivit 125222-125289

125222	Kaivausalue ennen kuin puskat oli poistettu alueelta. Etelästä.
125223	Alue 1 tasossa 1. Idästä.
125224	Alue 2 tasossa 1. Lännestä.
125225	Alue 1 tasossa 2. Idästä.
125226	Sama
125227	Alue 3 tasossa 1. Idästä
125228	Alue 5 tasossa 0. Pohjoisesta.
125229	Alue 1 tasossa 3. Idästä
125230	Yleiskuva, Edessä Markulantie, jonka takana kaivausalue. Lounaasta
125231	Sama.
125232	Alue 5 tasossa 1. pohjoisesta.
125233	Sama. Etelästä.
125234	Alue 5 tasossa 2. Pohjoisesta.
125235	Sama.
125236	Alue 5 tasossa 3. Etelästä.
125237	Alue 3 ilman laajennuksia tasossa 5. Idästä.
125238	Sama. Lännestä.
125239	Alue 6 ilman laajennusta. Toisen arkun jalkopää näkyvissä. Idästä.
125240	Sama.
125241	Alue 3:n länsipuolen 2 m ² laajennus tasossa 3. Lännestä
125242	Sama.

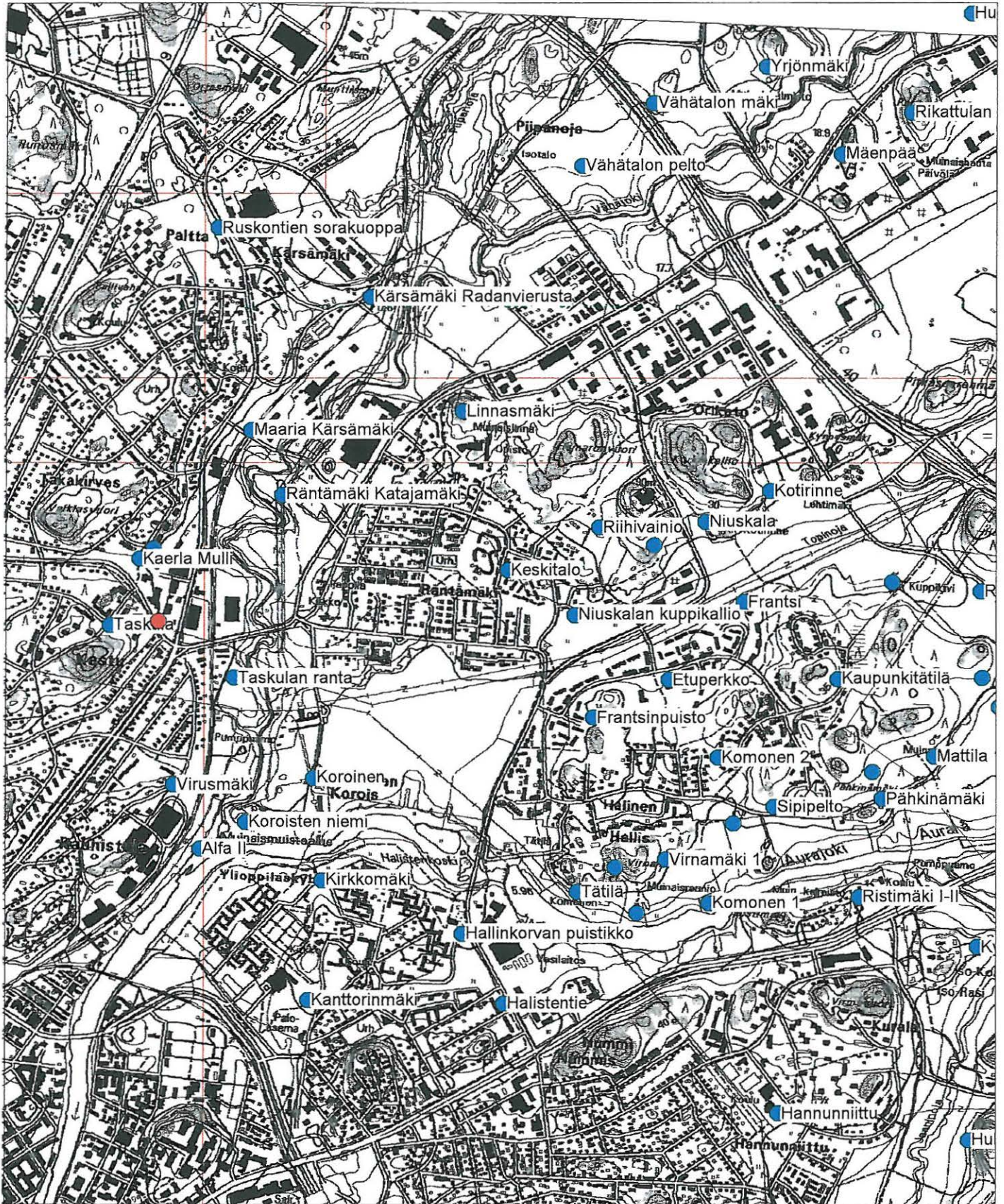
125243	Alue 3:n itäpuolen 2 m ² laajennus tasossa 3. Lännestä.
125244	Sama.
125245	Alue 6 laajennettu kaivinkoneella. Hautojen pinnat. Lännestä.
125246	Sama.
125247	Sama. Idästä.
125248	Alue 3 laajennuksien kanssa tasossa 5. Pohjoisesta.
125249	Sama.
125250	Sama. Koillisesta.
125251	Alue 6:n hautojen pinnat putsattu. etelän puoleinen arkkurakennelma jalkopää näkyvissä. Idästä.
125252	Sama.
125253	Sama. Etelästä.
125254	Sama. Lännestä.
125255	Yksityiskohta hautojen jalkopäästä. Idästä.
125256	Alue 3 länsipuoli kaivettuna lähes pohjaan. pohjoisesta.
125257	Sama.
125258	Työkuva. Vainajia kaivetaan esille. Kaivamassa John Lagersted, Virpi Holmqvist ja Eevastiina Korri. Katsomassa Kreetta Lesell ja Anu Kehusmaa.
125259	Sama.
125260	Vainaja V lähikuvassa.
125261	Vainaja K lähikuvassa.
125262	Vainaja K.
125263	Vainajat kaivettu esiin. Idästä
125264	Sama
125265	Sama. Etelästä.
125266	Vainajat kuvattuna idästä.
125267	Sama.
125268	Vainaja K:n yläosa.
125269	Vainaja K: keskiosa.
125270	Vainaja K:n jalat.
125271	Sama
125272	Vainaja V: yläosa.
125273	Vainaja V:n keskiosa
125274	poistettu.
125275	Vainaja V:n jalat
125276	Sama.
125277	Vainaja V:n yläosa.
125278	Vainaja V:n keskiosa.
125279	Vainaja V:n jalat.
125280	Sama.
125281	Vainajat paikoillaan heti ennen ylösnostoa. Idästä.
125282	Sama.
125283	Ryhmäkuva. Vasemmalta Kreetta Lesell, Kirsi Sipiläinen, Eevastiina Korri, Virpi Holmqvist ja John Lagersted.
125284	Ryhmäkuva. Vasemmalta Eeva Raike, Kreetta Lesell, Kirsi Sipiläinen, Eevastiina Korri, Virpi Holmqvist ja John Lagersted.
125285	Sama.
125286	Yksityiskohtakuva vainajan V oikeasta jalasta.
125287	Yksityiskohtakuva vainajan V vasemmasta jalasta.
125288	Työkuva. Luiden nosto on alkanut. Nostamassa Eeva Raike ja Kreetta Lesell.

125289 Sama.

Diapositiiviluettelo

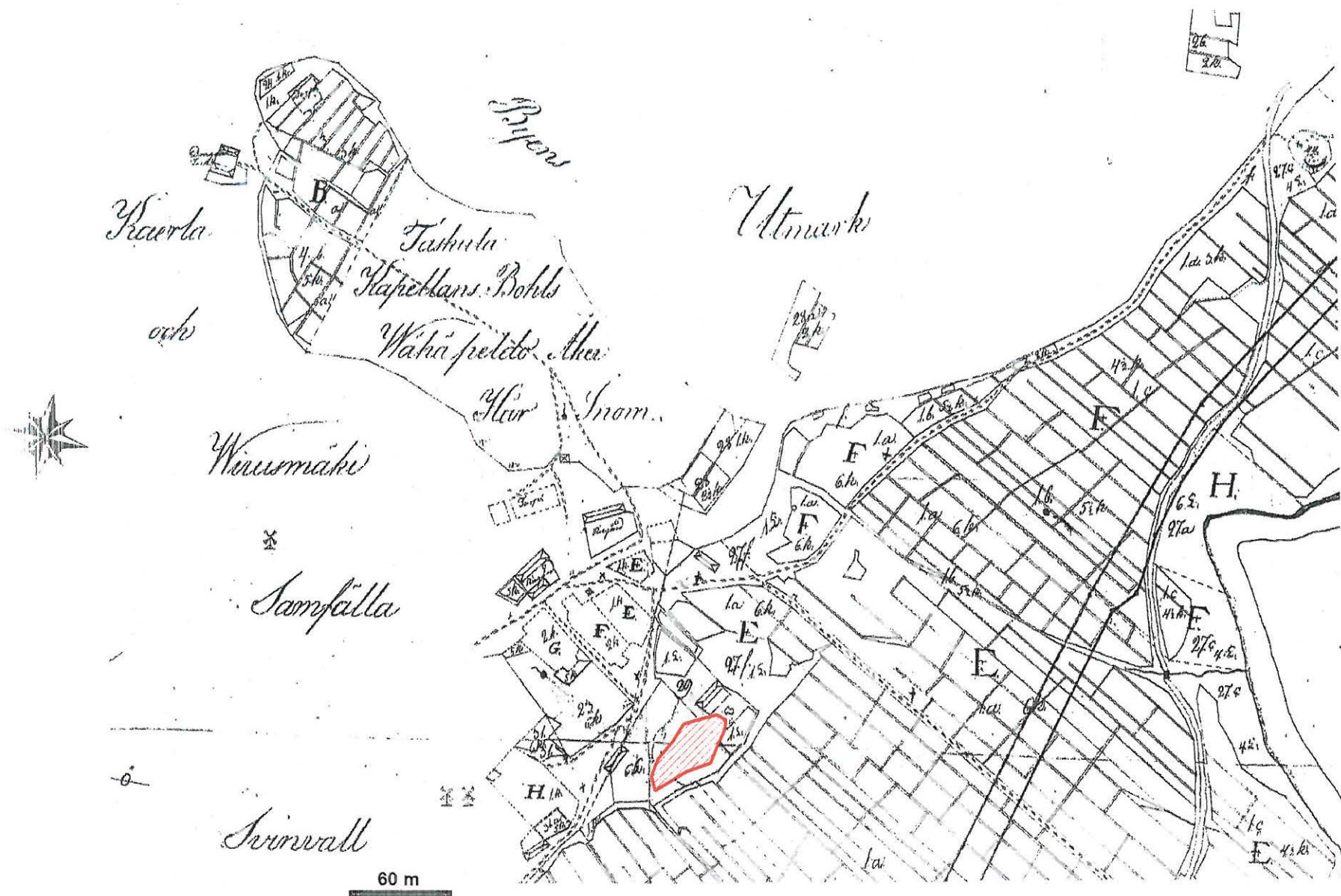
- 50785 Alue 5 tasossa 1. pohjoisesta.
 50786 Sama. Etelästä.
 50787 Alue 3 ilman laajennuksia tasossa 5. Idästä.
 50788 Sama. Lännestä.
 50789 Alue 6 ilman laajennusta. Toisen arkun jalkopää näkyvissä. Idästä.
 50790 Sama.
 50791 Alue 3:n länsipuolen 2 m² laajennus tasossa 3. Lännestä
 50792 Sama.
 50793 Alue 3:n itäpuolen 2 m² laajennus tasossa 3. Lännestä.
 50794 Sama.
 50795 Alue 6 laajennettu kaivinkoneella. Hautojen pinnat. Lännestä.
 50796 Työkuva. Kreetta Lesell piirtaa hautojen pintatasoa.
 50797 Alue 3 laajennuksien kanssa tasossa 5. Pohjoisesta.
 50798 Sama.
 50799 Alue 6:n hautojen pinnat putsattu. etelän puoleinen arkkurakennelma jalkopää näkyvissä. Idästä.
 50800 Sama.
 50801 Sama. Etelästä.
 50802 Sama. Lännestä.
 50803 Yksityiskohta hautojen jalkopäästä. Idästä.
 50804 Alue 3 länsipuoli kaivettuna lähes pohjaan. pohjoisesta.
 50805 Työkuva. Vainajia kaivetaan esille. Kaivamassa John Lagersted, Virpi Holmqvist ja Eevastiina Korri. Katsomassa Kreetta Lesell ja Anu Kehusmaa.
 50806 Vainaja V lähikuvassa.
 50807 Vainaja K lähikuvassa.
 50808 Työkuva. Suvi Lehtonen viimeistelee piirtokuntoon hautoja.
 50809 Vainajat kaivettu esiin. Idästä
 50810 Sama
 50811 Vainaja K. Idästä.
 50812 Vainaja V. Idästä.
 50813 Vainajat kaivettu esille. Idästä.
 50814 Sama.
 50815 Yksityiskohtakuva vainajan V oikeasta jalasta.
 50816 Työkuva. Luiden nosto on alkanut. Nostamassa Eeva Raike ja Kreetta Lesell.
 50817 Vainaja K pää nostettu ylös.

Kaivauskohde Hellberg-Tuominen merkitty punaisella
Lähistön muinaisjäänökset merkitty sinisellä

Ote Kaerlan kylän isojakokartasta
 Mittaukset karttaan tehty vuosina 1790, 1813 ja 1814

Karttaan on rajattu suurin piirtein alue, jossa haudat ja rautakauden muinaisjäännöskohde sijaitsee.

125222. Kaivausalue ennen kuin puskat oli poistettu alueelta. Etelästä

125223. Alue 1 tasossa 1. Idästä.

125234. Alue 5 tasossa 2. Pohjoisesta

125230. Yleiskuva, edessä Markulantie, jonka takan kaivausalue. Lounaasta.

125242. Alue 3:n W-laajennus tasossa 3.
Lännestä.

125250. Alue 3 laajennuksineen tasossa 5.
Pohjoisesta.

Turku Kaerla Hellberg-Tuominen, E. Raike 2002

125240. Alue 6 ennen laajennusta. Arkun jalkopää näkyvissä. Idästä

125252. Alue 6:n hautojen pinnat putsattu. Idästä.

125254. Alue 6:n hautojen pinnat putsattu Lännestä.

Turku Kaerla Hellberg-Tuominen, E. Raike 2002

**125258. Työkuva vainajia kaivetaan esille.
 Kaivamassa John Lagersted, Eevastiina Korri, Virpi Holmqvist.
 Katsomassa Kirsi Sipiläinen, Kreetta Lesell ja Anu Kehusmaa**

**125267. Vainajat K ja V kaivettuna esille.
 Idästä**

125277, 125278, 125280. Vainaja V(ieno)
kokonaan esiinkaivettuna.

Turku Kaerla Hellberg-Tuominen, E. Raike 2002

125268, 125269, 125270. Vainaja K(aino)
kokonaan esiinkaivettuna.

Turku Kaerla Hellberg-Tuominen, E. Raike 2002

125284. Ryhmäkuva vasemmalta Eeva Raike, Kreetta Lesell, Suvi Leinonen, Eevastiin Korri, Kirsi Sipiläinen, John Lagersted ja Virpi Holmqvist

125288. Työkuva. Vainajia K ja V nostetaan ylös. Työssä Eeva Raike ja Kreetta Lesell. Länneestä.

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

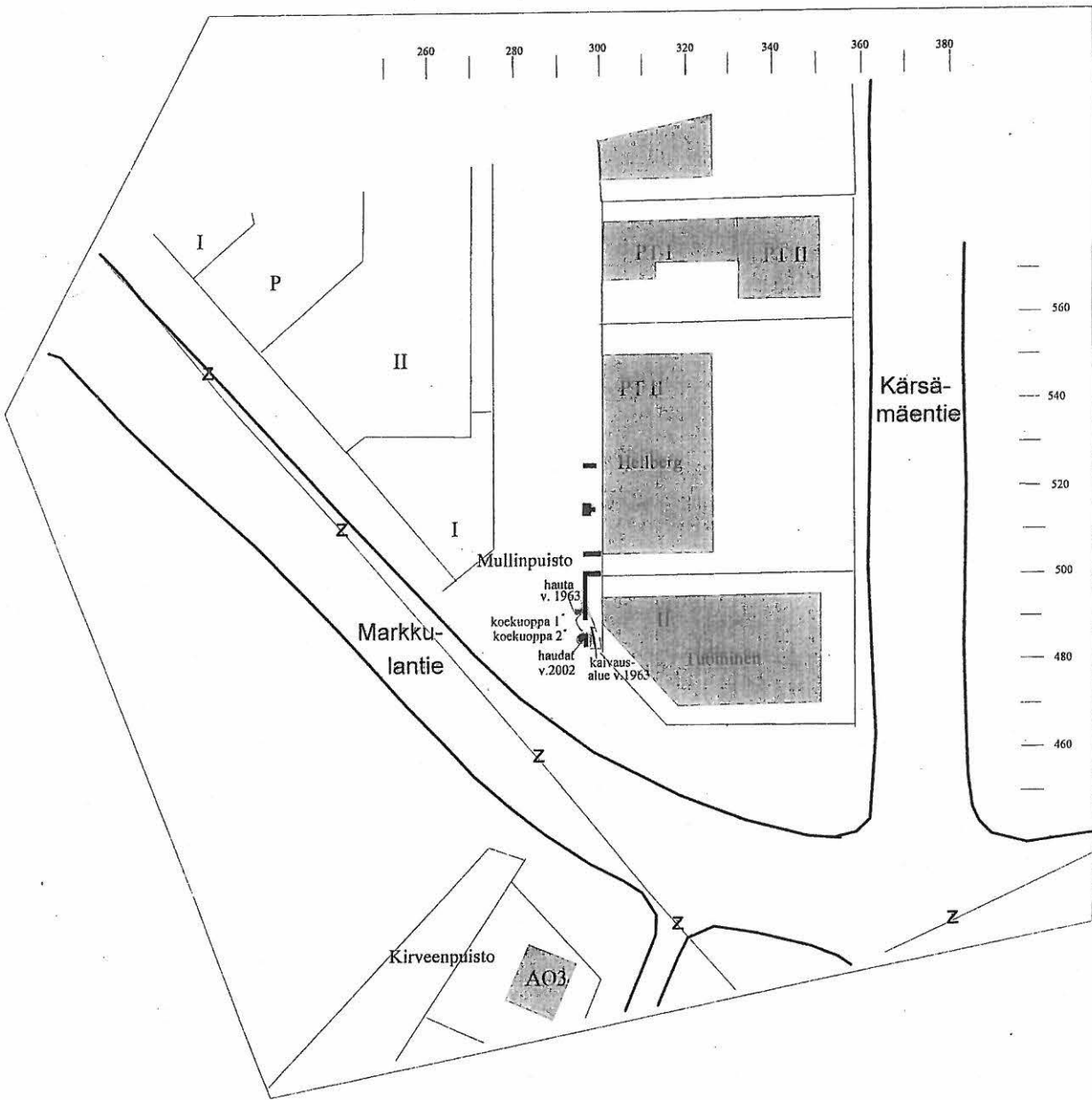
Eeva Raike 2002

Yleiskartta, MK 1:7000

Piirt. Kreetta Lesell

- vuoden 2002 kaivausalue
- vuoden 1963 kaivausalue
- koneella kaivetun alueen rajat

30 m

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

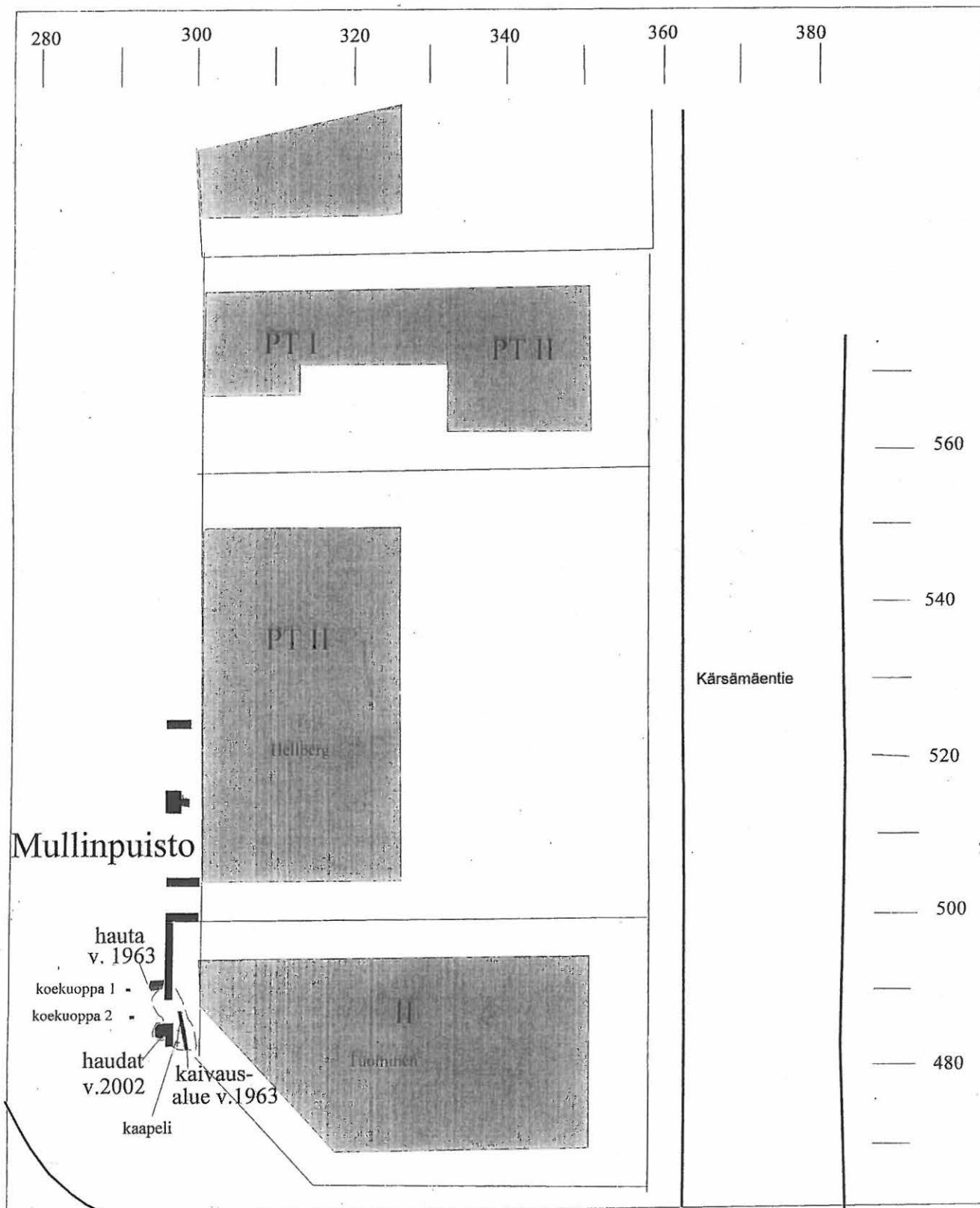
Yleiskartta, MK 1:500

Piirt. Kreetta Lesell

- vuoden 2002 kaivausalue
- vuoden 1963 kaivausalue
- koneella kaivetun alueen rajat

30

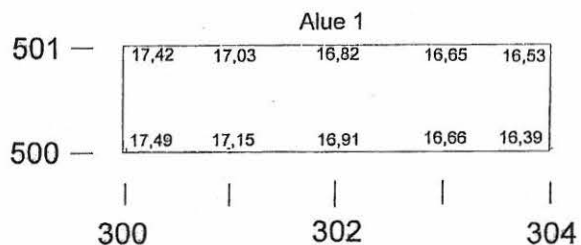
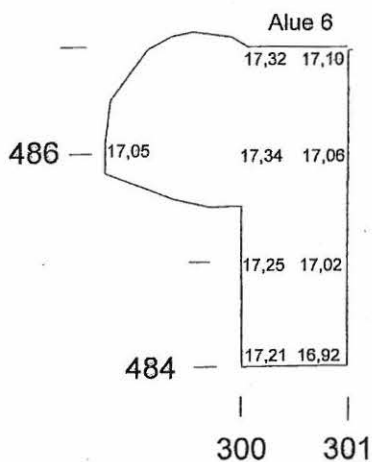
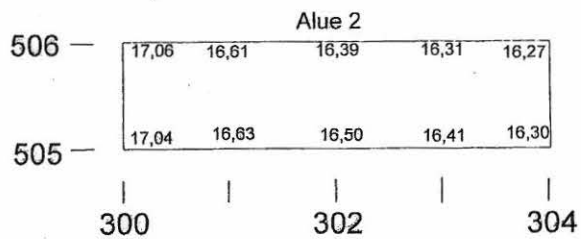
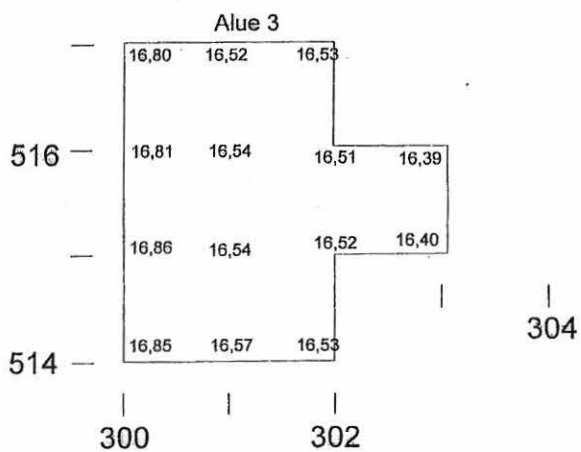
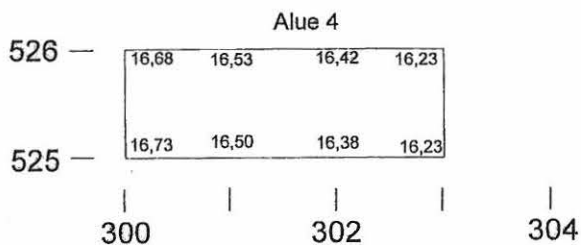
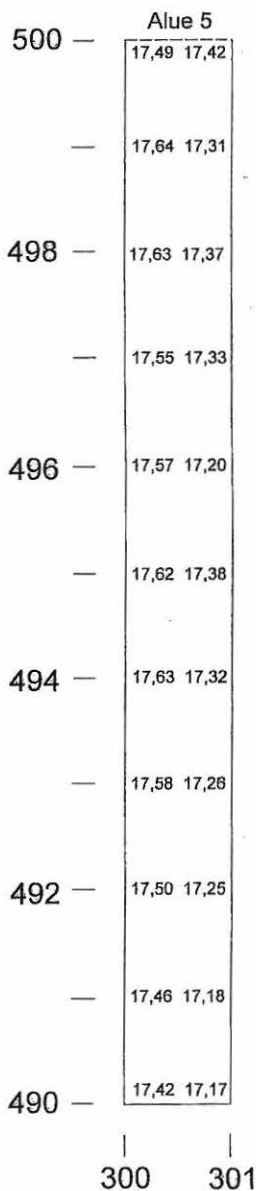
TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Pintavaaituskartta 1:50

Piirt. Kreetta Lesell

2 m

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

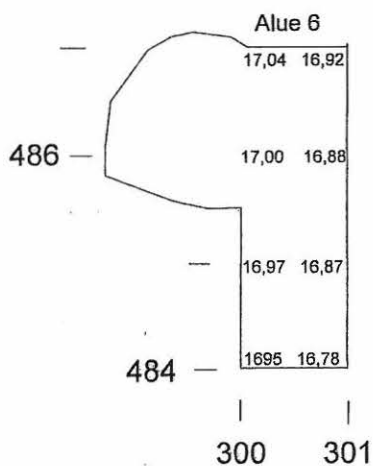
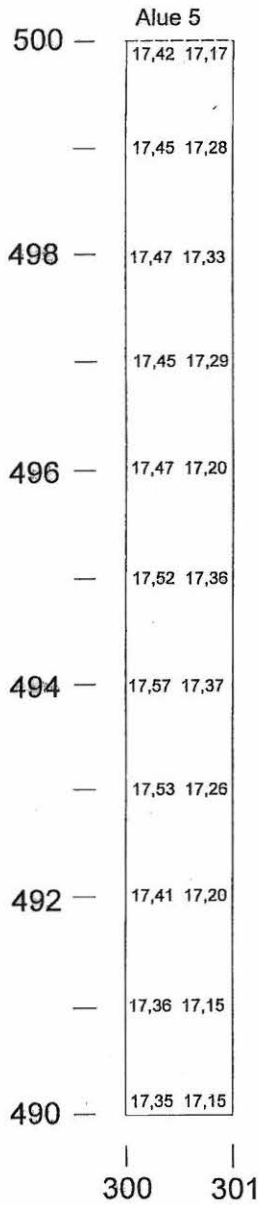
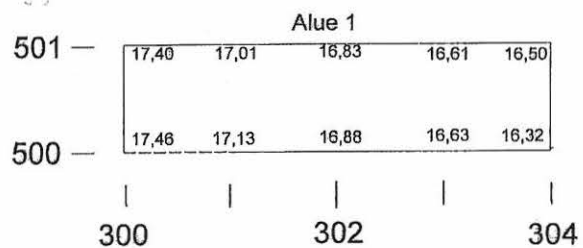
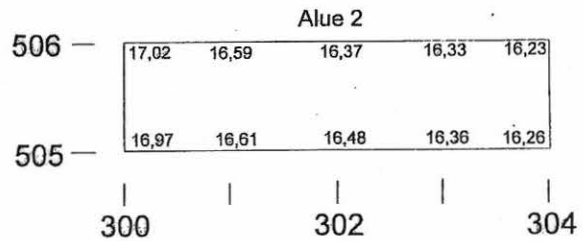
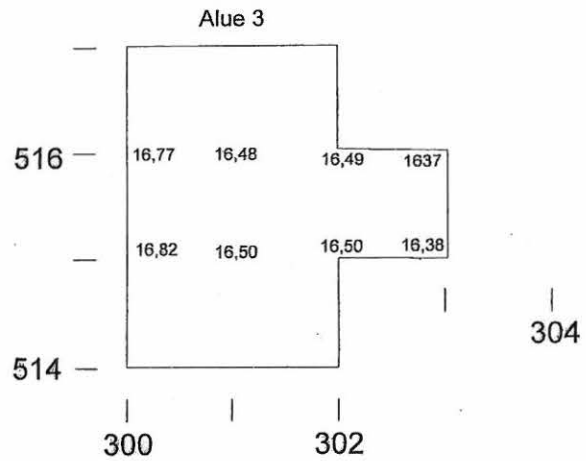
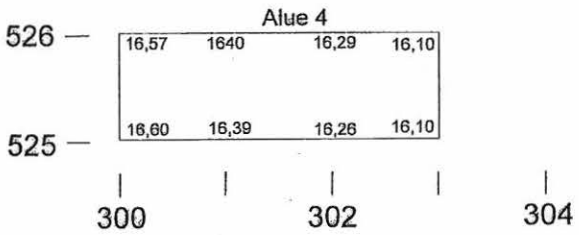
Eeva Raike 2002

Tasokartta, taso 0, MK 1:50

Piirt. Kreetta Lesell

2 m

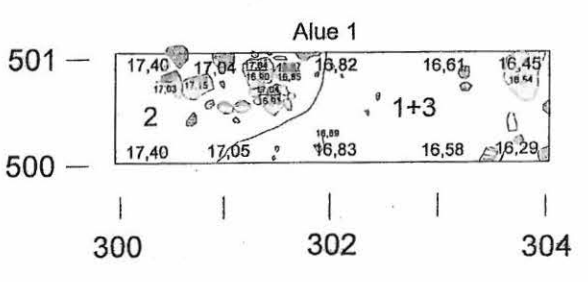
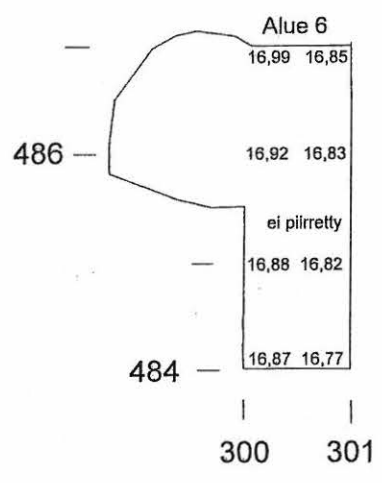
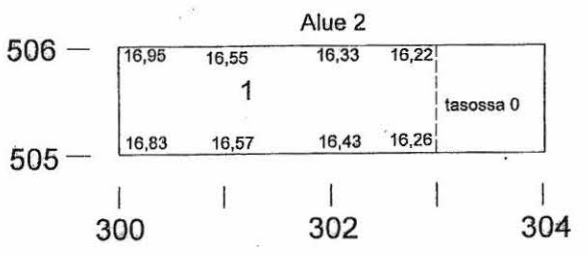
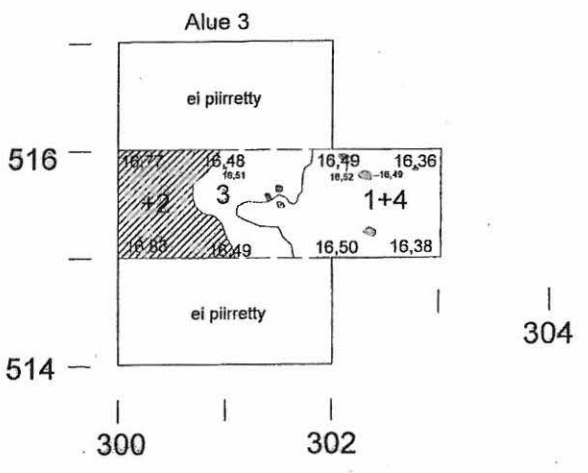
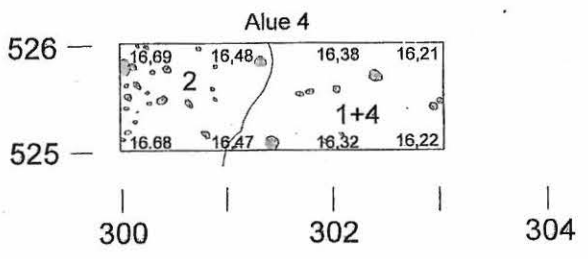
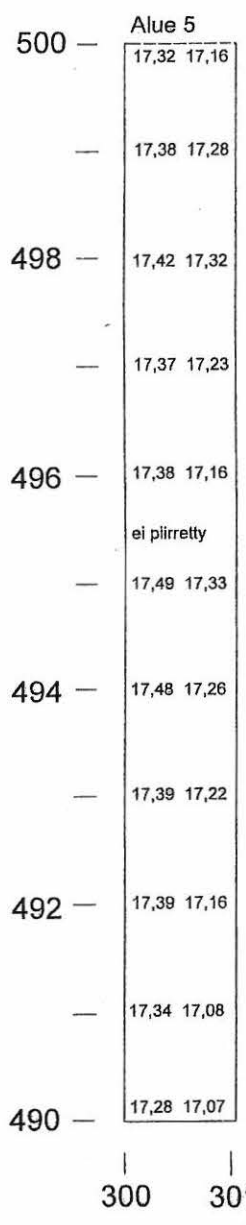
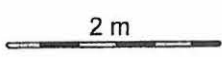
TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Tasokartta, taso 1, MK 1:50

Piirt. Kreetta Lesell

- harmaa likamaa
- multa
- noensekainen multa
- hiekka
- savi
- kivi
- tiili
- kaapeli

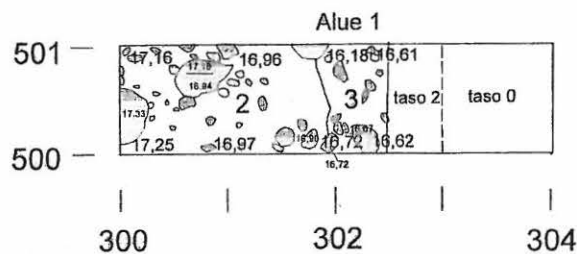
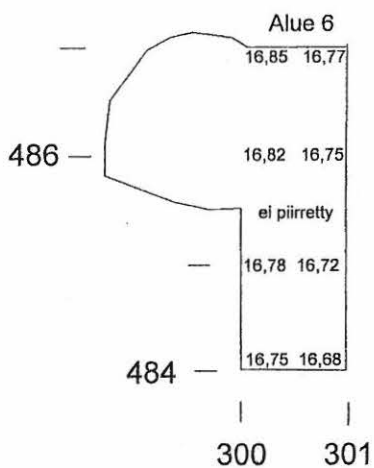
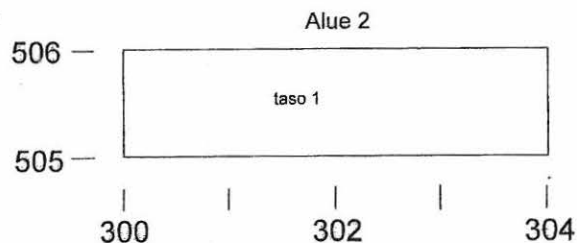
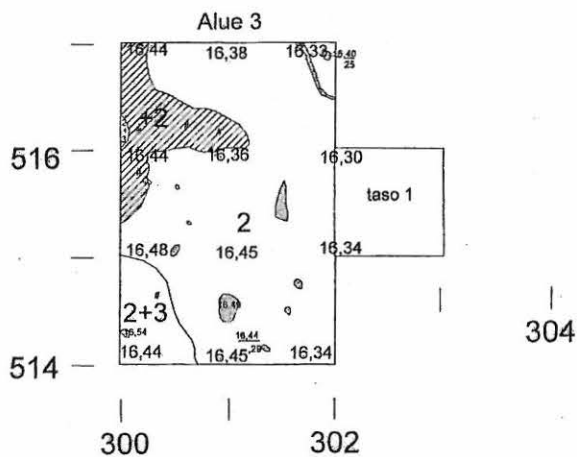
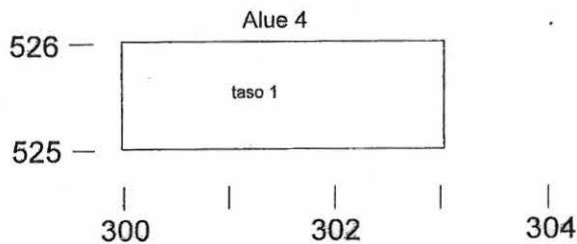
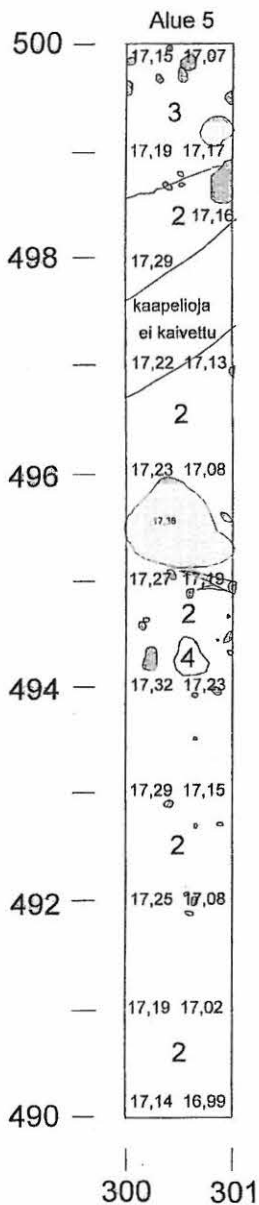
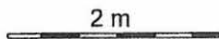
TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Tasokartta, taso 3, MK 1:50

Piirt. Kreetta Lesell

- harmaa likamaa
- multa
- noensekainen multa
- hiekka
- savi
- kivi
- hiili
- juuri

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Tasokartta, Tasot 5 JA 7, Alue 3

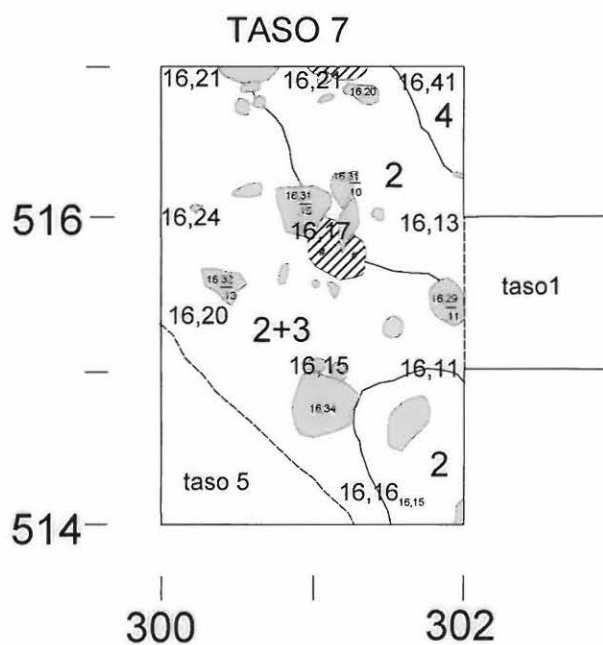
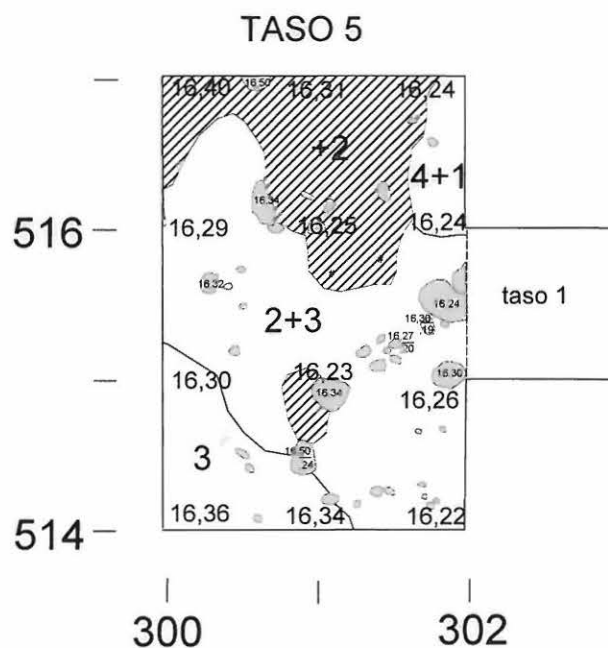
MK 1:50

2 m

Piirt. Kreetta Lesell

- harmaa likamaa
- nokinen multa
- hiekka
- savi
- kivi
- hiili
- juuri

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Tasokartta

MK 1:50

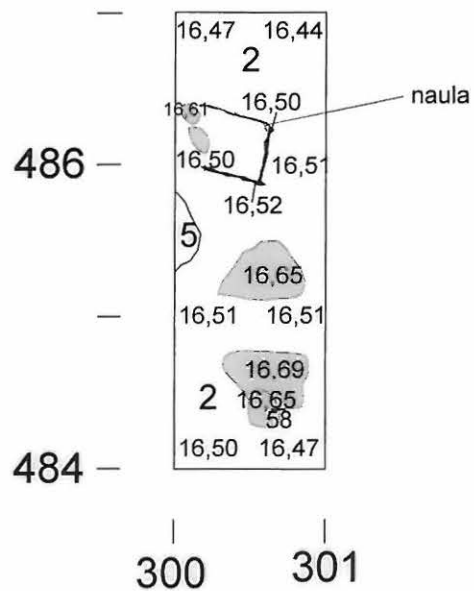
Piirt. Kreetta Lesell

2 m

- 2 noensekainen multa
- 5 hiesu

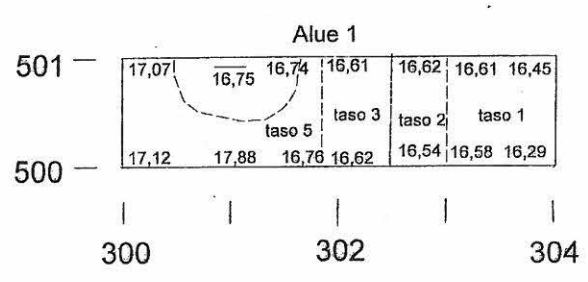
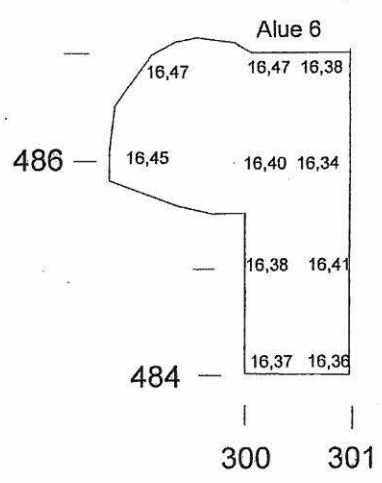
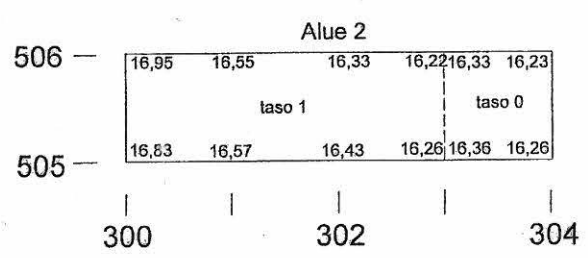
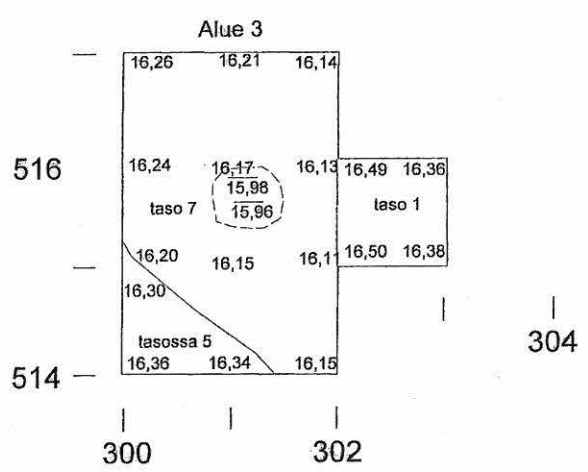
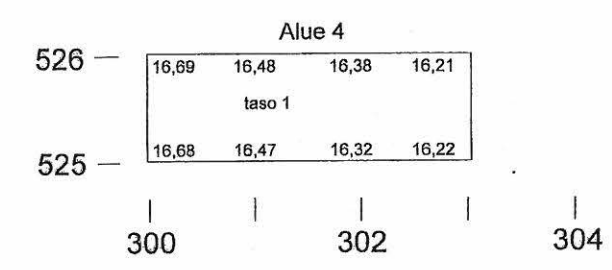
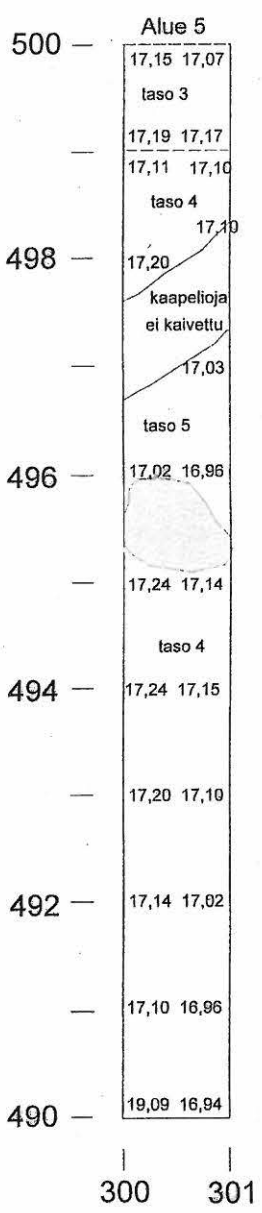

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Pohjavaaituskartta, MK ~~1:50~~

Piirt. Kreetta Lesell

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

Yksityiskohtakartta, MK 1/10

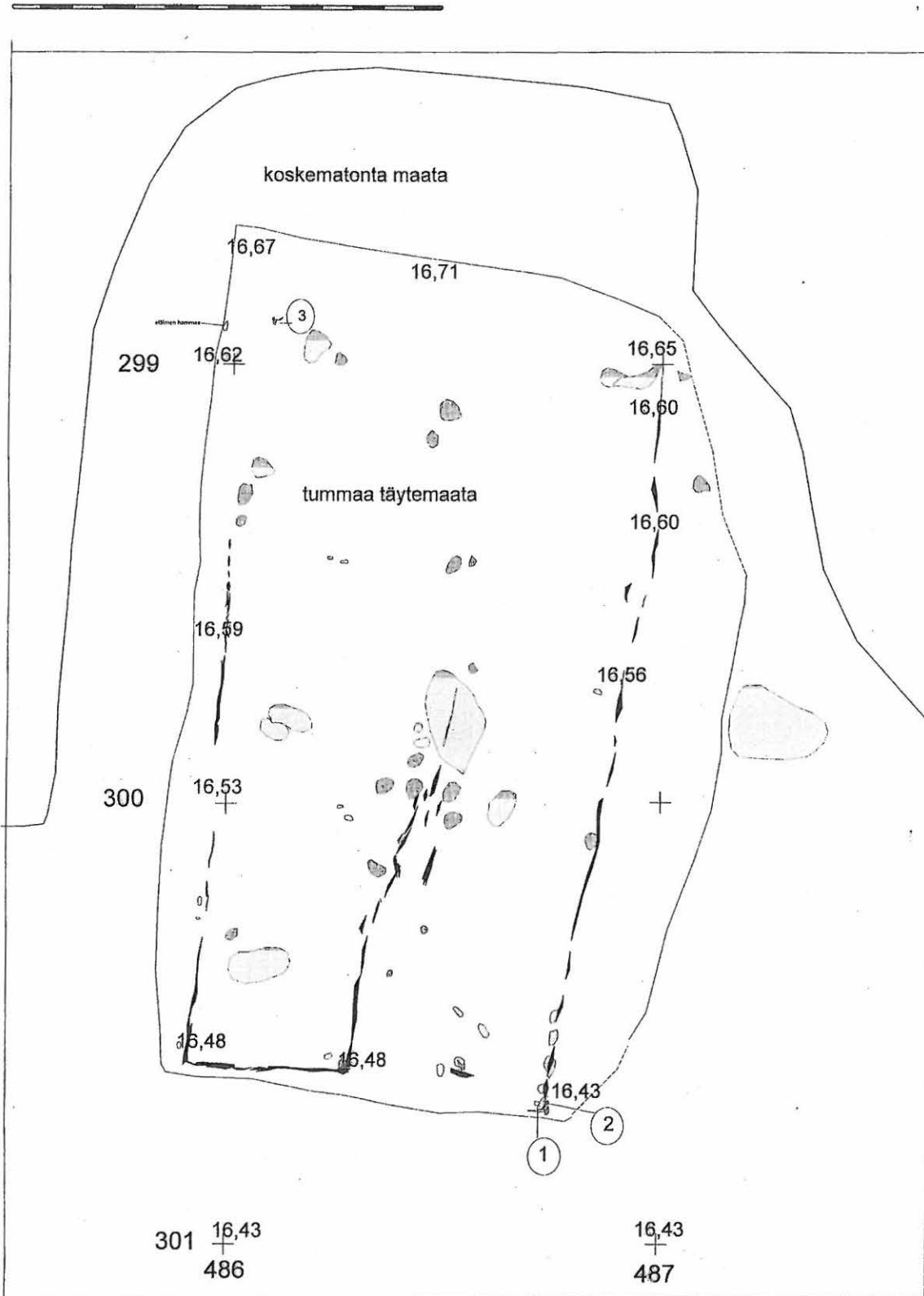
Hauta, taso 1

Piirt. Kreetta Lesell

- puu
- kivi
- naula
- luu

1m

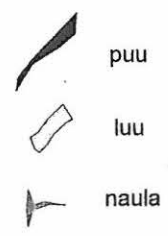
TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

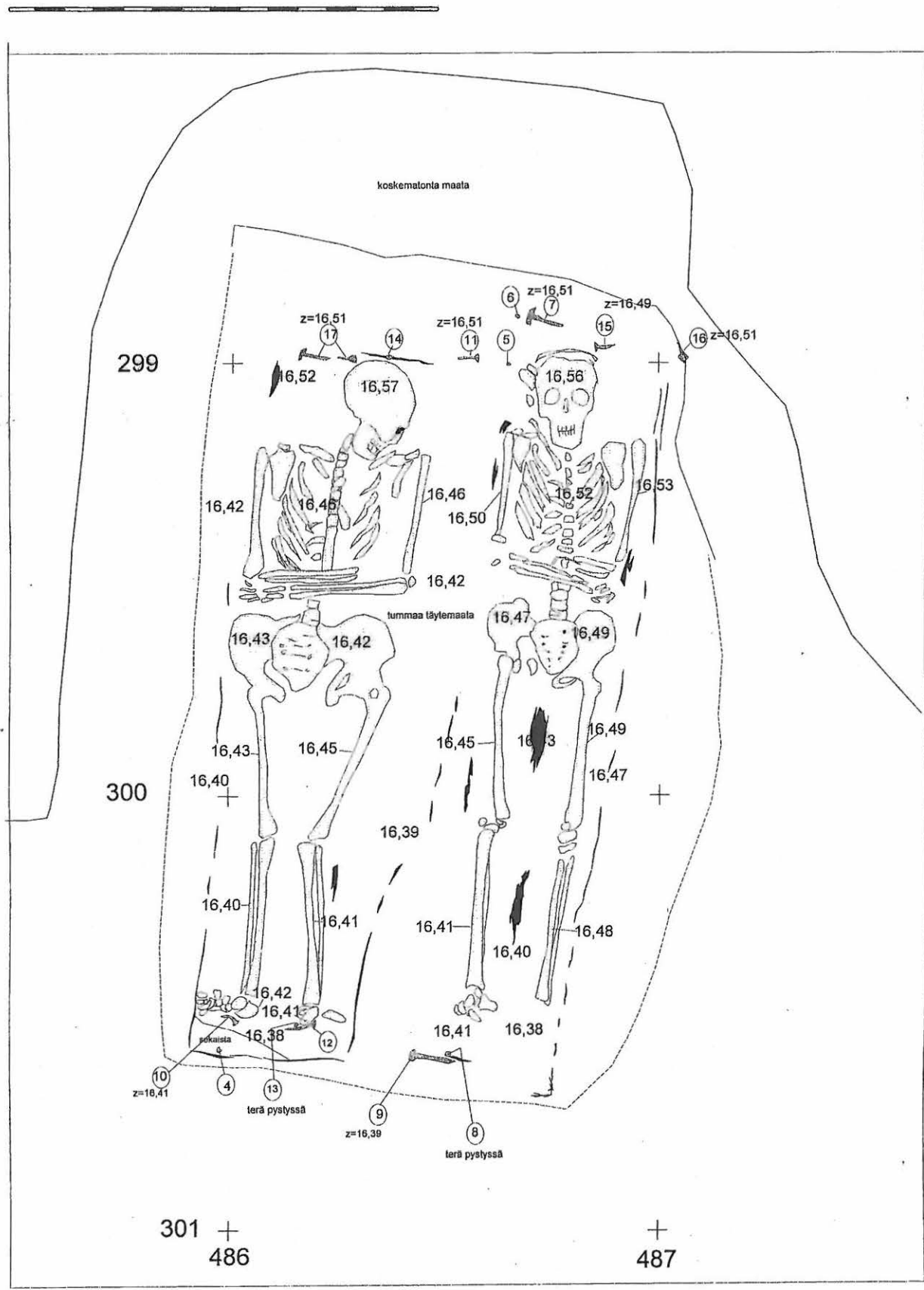
Yksityiskohtakartta, MK 1:10

Haudat, taso 2

Piirt. Kreetta Lesell

1m

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

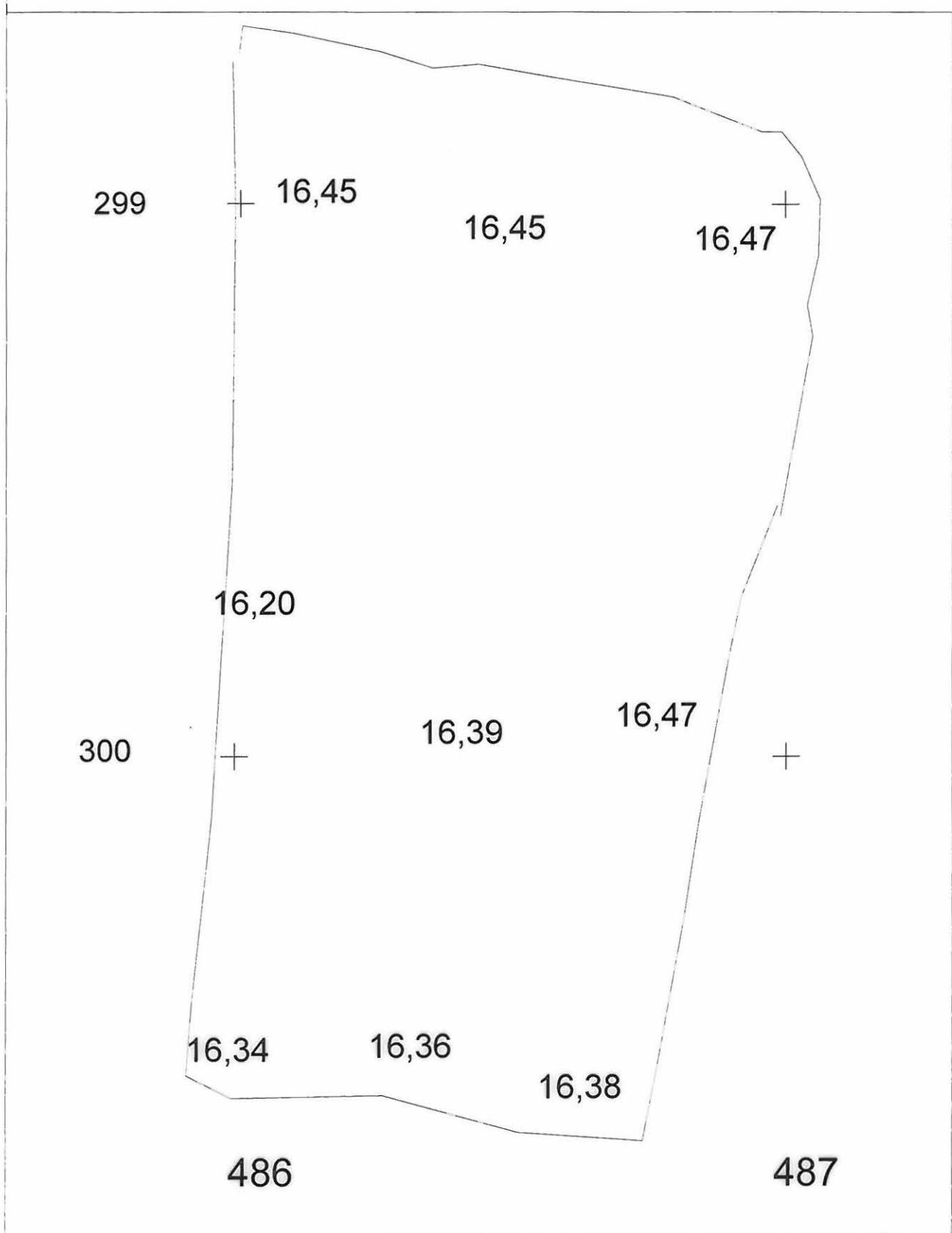
Eeva Raike 2002

Pohjavaaituskartta, MK 1:10

Piirt. Kreetta Lesell

1m

TURKU, KAERLA
E. Raike 2002

Benanalys 5.-6.6.2002 Niklas Söderholm

Benmaterial från två gravar (hauta 1 och hauta 2) har analyserats. Benen har redan i utgrävningsskedet och tillvaratagandet till stor del sorterats färdigt. Det vill säga armar, fötter, revben, ryggraden mm. har satts i skilda påsar. Detta har märkbart gjort analysarbetet lättare och snabbare att utföra. Förutom det två gravarna har benmaterial i fyra mindre påsar också analyserats. De mesta av detta materialet hör till individerna i de två gravarna.

Helsingfors 12.6.2002

Niklas Söderholm

Grav 1

Materialet från grav 1 består av ett nästan komplett skelett (se benlista och figur). Benen är generellt sett väl bevarade och i gott skick. Det finns en stor mängd skador på benen som uppstått i ett skede efter döden (postmortem). Speciellt skallen är skadad och på dess vänstra finns många färska frakturer och den vänstra sidan är dessutom kraftigt intryckt. Underkäken är avbruten på mitten, mitt emellan de två första framtänderna. Även många av de långa rörbenen är skadade och bägge höftbenen är svårt skadade. Det har dock varit möjligt att göra bedömningar utgående från benmaterialet.

Individens kön har bedömts vara manligt. Detta resultat baserar sig på höftbenens och skallens morfologi. Resultatet bekräftas av mätningar på lårbenets bägge övre och nedre ändor.

Åldern för individens har bedömts vara 20-30 år. Detta resultat baserar sig på skelettets utvecklingsskede.

Individens längd beräknades vara 164 cm \pm 5.0 cm. Detta resultat har erhållits genom att mäta det högra lårbenet och bägge överarmsbenen. Det resultat har beräknats med Antti Telkkäs formel från 1950, som baserar sig på ett finländskt material.

Även om benmaterialet delvis var skadat har det varit möjligt att lägga märke till några särdrag. Tänderna har skador på emaljen s.k. emalj hypoplasi. Detta fenomen beror oftast på att personen i fråga har lidit av någon sjukdom eller hunger under sin barndom, i det skede när de permanenta tänderna har utvecklats. Den vänstra övre andra kindtanden (M2) har angripits av karies. I bägge handleder har två handrotsben nästan växt samman med varandra. Detta borde inte på något sätt ha påverkat individens verksamhet.

Grav 2

Materialet från grav 2 består av ett nästan komplett skelett (se benlista och figur). Benen är generellt sett väl bevarade och i gott skick. Det finns en stor mängd skador på benen som uppstått i ett skede efter döden (postmortem). Speciellt skallen är skadad och den består av många fragment. Skalltaket är speciellt skadat och en stor del saknas. Underkäken är avbruten. Även många av de långa rörbenen är skadade och bågige höftbenen är svårt skadade, så även de flesta revbenen. Det har dock varit möjligt att göra bedömningar utgående från benmaterialet.

Individens kön har bedömts vara manligt. Detta resultat baserar sig på höftbenens morfologi. I detta fall ger skallen inte lika klara resultat som höftbenet. Enligt höftbenen är individen klart av manligt kön. Resultatet från skallen ger varken man eller kvinna utan faller in i kategorin obestämt kön. Detta beror delvis på att individen ifråga är ung och därför har alla könskaraktärer inte ännu utvecklats. Dessutom är skallen så pass skadad att alla karaktärer inte varit möjliga att bedöma.

Individens ålder har bedömts vara 15-20 år. Detta resultat har erhållits genom att undersöka skelettet och dess aktuella utvecklingsfas.

Individens kroppslängd har inte varit möjlig att beräkna, då lämpliga ben inte funnits.

Även om benmaterialet delvis var skadat har det varit möjligt att lägga märke till några särdrag. Bägge första kindtänder (M1) i underkäken har fallit bort före individens död. Karies angrepp har inte hittats på tänderna, som för övrigt är endast litet slitna. På många av tänderna förekommer tandsten. Korsbenet uppvisar så kallad spina bifida. Detta är ett fenomen där ryggmärgen inte är skyddad av den normala benkanalen, utan är frilagd. Detta fenomen behöver inte ha orsakat några men för individen ifråga.

TURKU, KAERLA
E. Raike 2002

Benlista Grav 1

Till skelettet hör följande delar:

- skalle (skadad) med tillhörande underkäke och tungben samt 31 tänder
- 7 halskotor
- 12 ryggkotor
- 5 ländkotor
- korsben
- svanskota
- 12 höger revben
- 12 vänster revben
- bröstben förutom svärdsspets
- bägge skulderblad
- bägge nyckelben
- bägge överarmsben
- bägge armbågsben
- bägge strålben
- 7 höger handrotsben
- 5 höger mellanhandsben
- 11 höger fingerben
- 8 vänster handrotsben
- 5 vänster mellanhandsben
- 14 vänster fingerben
- bägge höftben
- bägge lårben
- vänster knäskål
- bägge skenben
- bägge vadben
- 7 höger fotrotsben
- 5 höger mellanfotsben
- 1 höger tåben
- 2 vänster fotrotsben
- 3 vänster tåben

TURKU, KAERLA
E. Raike 2002

Benlista Grav 2

Till skelettet hör följande delar:

- skalle (skadad) med tillhörande underkäke och tungben samt 29 tänder
- 7 halskotor
- 12 ryggkotor
- 5 ländkotor
- korsben
- 12 höger revben
- 12 vänster revben
- bägge skulderblad
- bägge nyckelben
- bägge överarmsben
- bägge armbågsben
- bägge strålben
- 6 höger handrotsben
- 5 höger mellanhandsben
- 9 höger fingerben
- 8 vänster handrotsben
- 5 vänster mellanhandsben
- 9 vänster fingerben
- bägge höftben
- bägge lårben
- vänster knäskål
- bägge skenben
- bägge vadben
- 5 höger fotrotsben
- 1 höger mellanfotsben

Förutom det ovannämnda materialet har också fyra påsar med ben analyserats.

1. Turku, Kaerla 23.5.2002

486,5 NE-kulma

300,50

haudan täyttö 2 jalkopää

- vänster skenben (nedre del)
- vänster vadben (nedre del)
- 6 vänster fotrotsben
- 1 höger mellanfotsben
- 3 vänster mellanfotsben
- 2 tåben

Dessa ben passar samman med grav 2 eftersom motsvarande ben saknas hos den individen.

2. Turku, Kaerla 23.5.2002

486,50 NE-kulma

300,50

Hauta 2 jalkopää / haudan täyttö 2

- 1 vänster fotrotsben
- 2 höger fotrotsben
- 1 vänster mellanfotsben
- 3 höger mellanfotsben
- 3 finger- eller tåben

Dessa ben passar samman med grav 2 eftersom motsvarande ben saknas hos den individen, förutom ett fotrotsben (hälben/calcaeus) som redan identifierats med skelettet i grav 2.

3. Turku, Kaerla 23.5.2002

x = 486,00

y = 300,50

Hauta 1, NE-luut, arkun sisäpuoli täyte

- 5 vänster fotrotsben
- 5 vänster mellanfotsben
- 6 tåben

Dessa ben passar samman med grav 1 eftersom motsvarande ben saknas hos den individen.

4. Turku, Kaerla 23.5.2002

x = 485,96

y = 300,27

Irtolöytö Kainon (H1) vierestä. Kuuluuko vainajaan?

- 1 obestämbart benfragment

TURKU, KAERLA
E. Raike 2002

Luulista Hauta 1

Luurangosta löytyi seuraavat osat:

- kallo (vaurioitunut), johon kuuluu alaleuka ja kieliluu sekä 31 hammasta
- 7 kaulanikamaa
- 12 rintanikamaa
- 5 lannenikamaa
- ristiluu
- häntäluu
- 12 oikeata kylkiluuta
- 12 vasenta kylkiluuta
- rintalasta ilman miekkalisäkettä
- molemmat lapaluut
- molemmat solisluut
- molemmat olkaluut
- molemmat varttinäluut
- molemmat kyynärluut
- 7 oikeata ranneluuta
- 5 oikeata kämmenluuta
- 11 oikeata sormenluuta
- 8 vasenta ranneluuta
- 5 vasenta kämmenluuta
- 14 vasenta sormenluuta
- molemmat lonkkaluut
- molemmat reisiluut
- vasen polvilumpio
- molemmat sääriluut
- molemmat pohjeluut
- 7 oikeata nilkanluuta
- 5 oikeata jalanpöydänluuta
- 1 oikea varpaanluu
- 2 vasenta nilkanluuta
- 3 vasenta varpaanluuta

TURKU, KAERLA
E. Raike 2002

Luulista Hauta 2

Luurangosta löytyi seuraavat osat:

- kallo (vaurioitunut), johon kuuluu alaleuka ja kieliluu sekä 29 hammasta
- 7 kaulanikamaa
- 12 rintanikamaa
- 5 lannenikamaa
- ristiluu
- 12 oikeata kylkiluuta
- 12 vasenta kylkiluuta
- molemmat lapaluut
- molemmat solisluut
- molemmat olkaluut
- molemmat varttinäluut
- molemmat kyynärluut
- 6 oikeata ranneluuta
- 5 oikeata kämmenluuta
- 9 oikeata sormenluuta
- 8 vasenta ranneluuta
- 5 vasenta kämmenluuta
- 9 vasenta sormenluuta
- molemmat lonkkaluut
- molemmat reisiluut
- vasen polvilumpio
- molemmat sääriluut
- molemmat pohjeluut
- 5 oikeata nilkanluuta
- 1 oikea jalanpöydänluu

Förutom det ovan nämnda materialet har också fyra påsar med ben analyserats.

1. Turku, Kaerla 23.5.2002

486,5 NE-kulma

300,50

haudan täyttö 2 jalkopää

- vasen sääriluu (alapää)
- vasen pohjeluu (alapää)
- 6 vasenta nilkka luuta
- 1 oikea jalkapöydänluu
- 3 vasenta jalkapöydänluuta
- 2 varpaanluuta

Nämä luut sopivat hyvin hautaan 2 koska ne puuttuvat siltä vainajalta.

2. Turku, Kaerla 23.5.2002

486,50 NE-kulma

300,50

Hauta 2 jalkopää / haudan täyttö 2

- 1 vasen nilkka luu
- 2 oikeata nilkka luuta
- 1 vasen jalkapöydänluu
- 3 oikeata jalkapöydänluuta
- 3 sormen- tai varpaanluuta

Nämä luut sopivat hyvin hautaan 2 koska ne puuttuvat siltä vainajalta, paitsi yksi nilkanluu (kantaluu/calcaneus) joka jo löytyi varsinaisen luurangon kanssa.

3. Turku, Kaerla 23.5.2002

x = 486,00

y = 300,50

Hauta 1, NE-luut, arkun sisäpuoli täyte

- 5 vasenta nilkka luuta
- 5 vasenta jalkapöydänluuta
- 6 varpaanluuta

Nämä luut sopivat hyvin hautaan 1 koska ne puuttuvat siltä vainajalta.

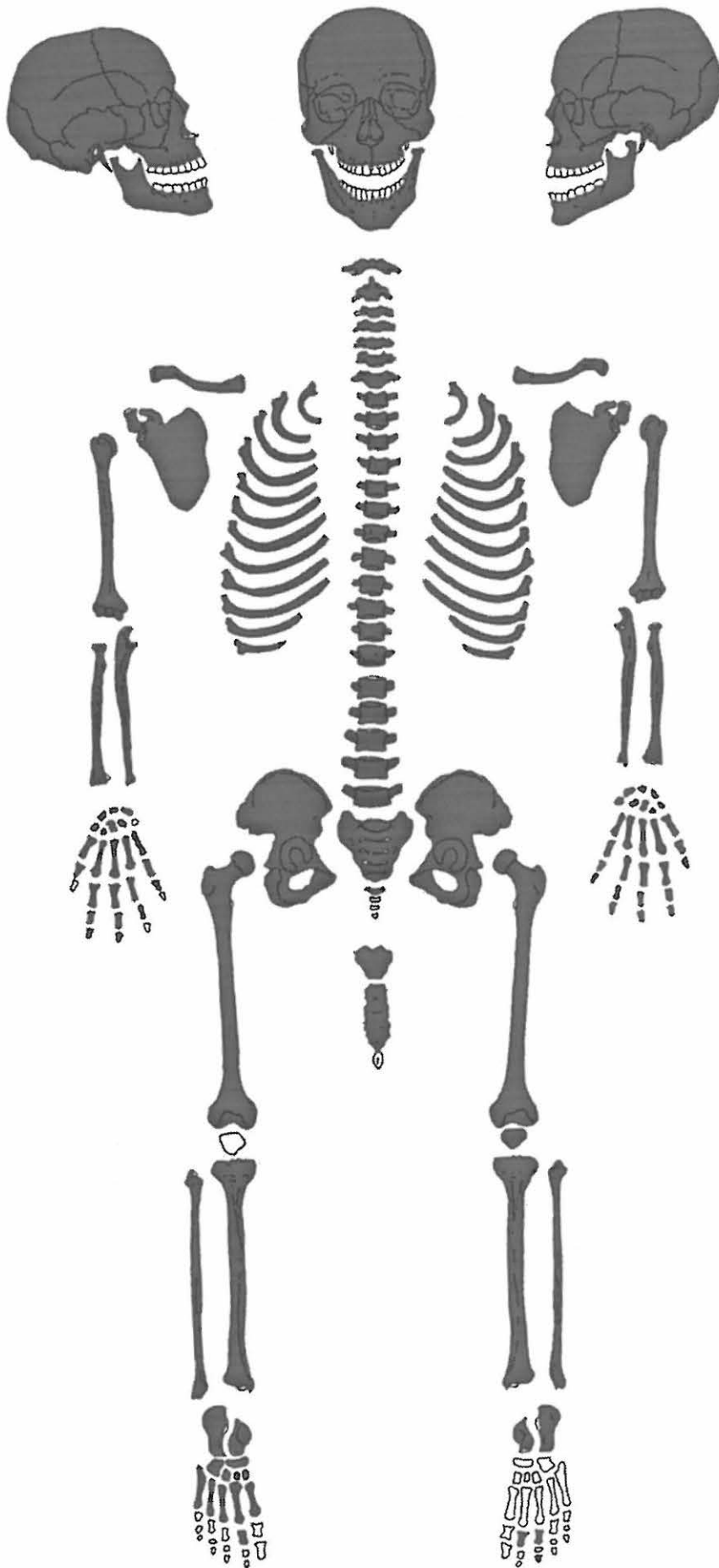
4. Turku, Kaerla 23.5.2002

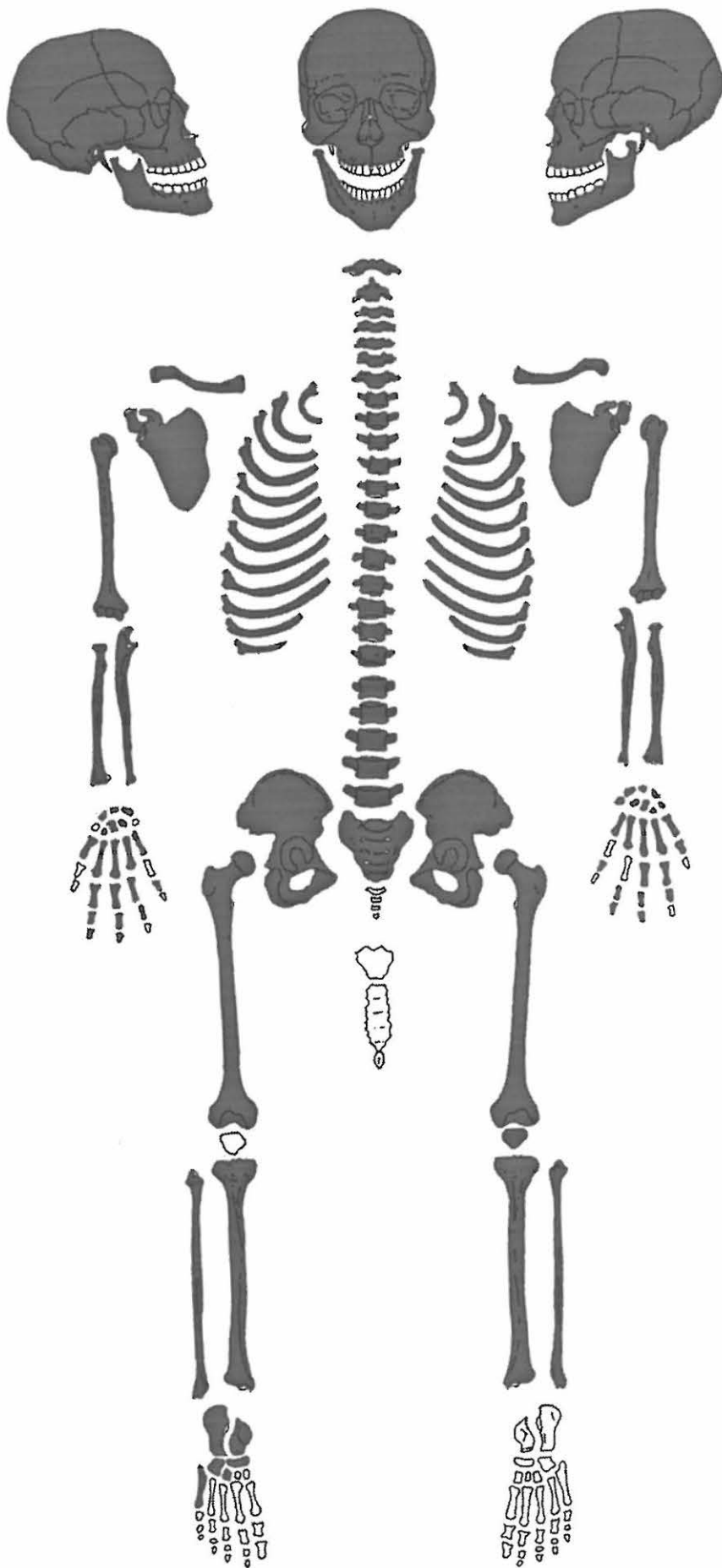
x = 485,96

y = 300,27

Irtolöytö Kainon (H1) vierestä. Kuuluuko vainajaan?

- 1 määrittelemätön luukappale

KASVIMAKROFOSSIILITUTKIMUS

Turku Kaerla 2002

Arkeologian osasto

Tanja Tenhunen
Museovirasto
arkeologian osasto 2002

Museoviraston arkeologian osaston kesällä 2002 suorittaman arkeologisen kaivauksen yhteydessä löydettyjen kahden ruumiin käsivarsien alta otettiin makrofossiilinäytteet mahdollisesti ravinnoksi käytettyjen kasvijäänteiden tunnistamiseksi. Maanäytteet kellutettiin kyllästetyssä suolaliuoksessa ja kellutusjäte huuhdeltiin vesijohtovedellä siivilällä (silmäkoko 0.2 mm). Kasvijäänteet poimittiin mikroskoopin (Leica MZ 6) avulla. Hiiltyneet kasvijäänteet kuivattiin ja hiiltymättömät säilöttiin 50 % alkoholiin. Jäänteet on määritetty kirjallisuuden (Beijerinck 1947) sekä referenssikokoelman avulla. Kasvien nimet on Hämet-Ahti *et al* (1986) mukaan. Kasvijäänteitä säilytetään Museoviraston arkeologian osastolla.

Makrofossiilianalyysin tulokset on esitetty taulukossa. Näytteen paino (g) tarkoittaa kellutusjätteen märkäpainoa. Hiiltyneet kasvijäänteet on merkattu tummalla. Kasvijäänteitä määritettiin yhteensä 58 kpl, joista hiiltyneitä yhteensä 9 kpl. Maanäytteissä oli hyvin vähän hiilipartikkeleita ja runsaasti kasviroskaa. Näytteistä poimittiin 2 hyönteisen kitiinikuorta.

Haudan 1 näyte näyttäisi kasvijäänteiden puolesta olevan näytettä 2 runsaslukuisempi. Näytteessä 2 oli huomattavasti näytettä 1 enemmän kasviroskaa, kasvien juuria ja niiden kappaleita. Kummastakin näytteestä tunnistetut lajit ovat pääasiallisesti yleisiä peltorikkaruohoja. Hiiltyneet viljan jyvät, puolukan tai mustikan ja suolaheinän siemenet ovat todennäköisesti jäänteitä paikalla ennen hautausta tapahtuneesta toiminnasta tai ne ovat kulkeutuneet maan sekoittumisen yhteydessä ylemmistä kerroksista. Hiiltymättömät kasvijäänteet voidaan myös katsoa moderneiksi. Mitään selkeää vainajien ravintoon viittaavaa ei näytteistä löydetty.

Kirjallisuutta:

Beijerinck, W. 1947: Zadenatlas. Der Nederlandsche Flora. Wageningen 1947

Hämet-Ahti, L. – Suominen, J. – Ulvinen, T. – Uotila, P. – Vuokko, S. 1986: Retkeilykasvio. Forssa 1986.

Helsingissä 16.7.2002

Tanja Tenhunen

TURKU KAERLA 2002

HAUTA 1

näytekokko 4 litraa, 26 g

- 1 x poimulehti (*Alchemilla*)
- 1 x raudus/hieskoivu (*Betula pendula/pubescens*)
- 27 x jauhosavikka (*Chenopodium album*)
- 1 x viljan jyvä (*Cerealia* sp.)
- 1 x ohran jyvä (*Hordeum vulgare*)
- 1 x peippi (*Lamium* sp.)
- 1 x vadelma (*Rubus idaeus*)
- 1 x niittysuolaheinä (*Rumex acetosa*)
- 1 x terttuselja (*Sambucus racemosa*)
- 2 x rukiin jyvä (cf. *Secale cereale*) (?)
- 8 x peltotaskuruoho (*Thlaspi arvense*)
- 1 x puolukka/mustikka (*Vaccinium* sp.)
- 4 x ängelmä (*Thalictrum* sp.) (?)

HAUTA 2

näytekokko ~2,5 litraa, 27 g

- 1 x jauhosavikka (*Chenopodium album*)
- 1 x viljan jyvä (*Cerealia* sp.)
- 1 x pihatatar (*Polygonum aviculare*)
- 2 x niittysuolaheinä (*Rumex acetosa*)
- 1 x ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*)
- 2 x hyönteisen kotelo

**Turku Kaerla Hellberg-Tuominen
Luuanalyysi**

Helsingissä 13.10.2003

Kati Salo

Kati Salo

Sisällys

	Sivu
1. Johdanto	1
2. Tavoitteet	1
3. Materiaali ja metodit	1
3.1 Materiaalin kuvaus	1
3.2 Ikämääritys	1
3.3 Sukupuolen määritys	1
3.4 Pituuden määritys	1
3.5 Havaitut poikkeavuudet luustossa	1
4. Tulokset	1
4.1 Materiaalin kuvaus	1
4.2 Ikämääritys	2
4.3 Sukupuolen määritys (Morfologinen)	3
4.4 Pituuden määritys	3
4.5 Havaitut poikkeavuudet luustossa	4
5. Yhteenveto ja tulkinta	4
6. Latina-Suomi sanasto	5
7. Lähteet	6
Liite 1	7

1. Johdanto

Tässä raportissa käsitellään Anna-liisa Hirviluodon 1963 Turun Kaerlan Hellberg-Tuomisesta kaivamasta haudasta löydettyjä luita. Samalla muinaisjäännöksellä on kaivettu myös vuonna 2002 ja Nickas Söderholm on tehnyt osteologisen analyysin silloin löydettyistä kahden vainajan luista (Raike et. al. 2002).

2. Tavoitteet

Raportin tarkoituksena on tunnistaa luut anatomisesti, määrittää vainajan ikä, sukupuoli, pituus, mahdolliset luustossa näkyvät sairaudet ja muut poikkeavuudet. Raportin lopussa on lyhyt yhteenvedo ja tulkinta.

3. Materiaali ja metodit

Luut analysoitiin suljettuna löytönä, koska todennäköisesti kaikki luut tulevat samasta haudasta. Luut tunnistettiin ja määritettiin kummalta puolelta ne ovat. Samalla havainnoitiin poikkeavuudet luustossa.

3.1 Materiaalin kuvaus

Luut tunnistettiin ja puoli määritettiin osteologisen kirjallisuuden avulla (Bass 1995, During 2000). Apuna käytettiin myös vertailevaa luumateriaalia museovirastossa.

3.2 Ikämääritys

Ikämääritykseen käytettiin sekä hampaiden puhkeamista että epifyysien kiinnittymistä diafyysiin postkraniaalisessa luustossa (Luiden päiden kiinnikasvamista kasvun päättyessä muissa luissa kuin kallon luissa). Hampaiden puhkeamista verrattiin Ubelakerin (1978) julkaisemaan diagrammiin. Postkraniaalisen luuston ikämäärityksessä käytettiin Bass:in (1995) julkaisemia epifyysien kiinnittymisikää.

3.3 Sukupuolen määrittäminen

Sukupuolen määrittäminen tehtiin morfologisesti, vaikkakin vainaja ei ollut täysikasvuinen kuollessaan. Vainajan sekundääriset sukupuolikarakterit olivat kehittymässä. Metrinen iänmääritys jätettiin tekemättä, sillä luut olivat vielä kasvuvaiheessa. Sukupuolenmäärittäminen tehtiin seuraavista luista: Calvarium (Pääkallo ilman alaleukaa), Mandibula (Alaleuka), Sacrum (Ristiluu) ja Os coxae (lantio).

3.4 Pituuden määrittäminen

Pituuden määrittäminen tehtiin niitä pitkiä luita, joiden epifyysit olivat sulkeutuneet tai juuri sulkeutumassa. Näitä luita oli yhteensä vain kolme. Luut mitattiin työntökilla, sillä osteometristä pöytää ei ollut käytettävissä. Pituus laskettiin sekä Sjövoidin (1990) kaukaasialaiselle rodulle että Trotter & Gleserin (1958) valkoihoisille kehittämällä kaavoilla. Trotter & Gleserin kaavoissa otetaan huomioon myös sukupuoli.

3.5 Havaitut poikkeavuudet luustossa

Patologiat, morfologiset ja geneettiset poikkeavuudet pyrittiin rekisteröimään, kun niitä havaittiin.

4. Tulokset

4.1 Materiaalin kuvaus

Materiaalina on lähes täydellinen luuranko. Jalan luut nilkanluista (Ossa tarsi) alkaen puuttuvat ja kädenluut ranteen luista (Ossa carpi) alkaen puuttuvat kokonaan. Yläleuan hampaista vain yksi on

säilynyt. Muuten luut ovat säilyneet hyvin ja edellä mainittujen lisäksi vain muutama luu ja epifyysi puuttuu. Vain muutamassa luussa on pieniä kuoleman jälkeen (*post mortem*) tulleita vaurioita.

Tunnistetut luut:

Calvarium	Pääkallo ilman alaleukaa
Mandibula	Alaleuka
Dentes (28,36,37, 41,42,43,44,45,46,47)	Hampaat (vasen ylä viisaudenhammas, alahampaista)
Atlas	Atlasnikama
Axis	Axisnikama
3 Vertebra cervicalis	3 Niskanikamaa
7 Vertebra thoracalis	7 Rintanikamaa
6 Vertebra lumbalis	6 Lannenikamaa
Sacrum	Ristiluu (osittain)
Os cogygis	Häntäluu
Sternum (manubrium+corpus)	Rintalasta (osittain)
Costa 1 (sin)	Vasen ensimmäinen kylkiluu
Costa 2-10 (sin+dx)	Kylkiluut 2-10 molemmilta puolilta
Costa 11 (sin)	Vasen 11. kylkiluu
Costa 12 (sin+dx)	12. kylkiluut molemmilta puolilta
Clavicula (sin+dx)	molemmat solisluut
Scapula (sin+dx)	molemmat lapaluut
Humerus (sin+dx)	molemmat olkaluut
Radius (sin+dx)	molemmat varttinäluut
Ulna (sin+dx)	molemmat kyynärluut
Coxae (sin+dx)	molemmat lonkkaluut
Femur (sin+dx)	molemmat reisiluut
Patella (sin+dx)	molemmat polvilumpiot
Tibia (sin+dx)	molemmat sääriluut
Fibula (sin+dx)	molemmat pohjeluut

4.2 Ikämääritys

Anatominen osa	Peruste	Ikämääritys
Dentes (Hampaat)	viisauden hammas kehittymässä, muut puhjenneet	15v+/-36kk
Sacrum (Ristiluu)	epifyysit kiinnittymässä	noin 18-25v
Costa (kylkiluu)	caput metafyysi	alle 18-24v
Clavicula (solisluu)	prox+dist metafyysit	alle 15-18v
Scapula (lapaluu)	glenoid kiinnittynyt coracoid lähes täysin kiinnittynyt acromion metafyysi	yli 15-18v noin 15v alle 16-22v
Humerus (olkaluu)	dist. kiinnittynyt caput kiinnittymässä/metafyysi	yli 17-18v alle 24v
Radius (varttinäluu)	prox kiinnittynyt dist. metafyysi	yli 15-18v alle 16-19v
Ulna (kyynärluu)	prox. kiinnittynyt dist. metafyysi	yli 15-19v alle 15-18v
Coxae (lonkkaluu)	epifyysit kiinnittymässä	16-23v
Femur (reisiluu)	prox epifyysit kiinnittymässä dist metafyysi	14-19v alle 14-18v
Tibia (sääriluu)	prox epifyysit kiinnittymässä dist epifyysit kiinnittymässä	15-23v 13-20v
Fibula (pohjelu)	prox metafyysi dist yhdistymässä	alle 14-17v 11-20v

4.3 Sukupuolen määrittäminen (Morfologinen)

Sukupuolen määrittämiseen käytettiin pääkalloa (cranium), alaleukaa (mandibula), lantionluuita (os coxae) ja ristiluuta (sacrum). Sukupuolen määrittäminen vaikeutui se että vainaja ei ollut täysikasvuinen ja sekundaariset sukupuoliominaisuudet eivät olleet täysin kehittyneet.

	Hypermaskulin	Maskulin	Allofys	Feminin	Hyperfem.
Cranium:					
Orbita		x			
Margo supraorbitalis				x	
Otsan muoto			x		
Arcus superciliaris ja Glabella				x	
Protuberantia occipitalis				x	
Processus mastoideus		x			
Tuber frontalia et parietalia		x			
Mandibula:					
Angulus mandibularis (lateral)		x			
Angulus mandibularis (frontal)	x				
Trigonum mandibularis		x			
Margo inferior			x		
Os coxae:					
Incisura ischiadica major			x		
Foramen obturatum				x	
Lantion aukon muoto		x			
Angulus subpubicus		x			
Symphysis pubica		x			
Sulcus preauricularis			x		
Arcus compositus		x			
Sacrum:					
		x			

4.4 Pituuden määrittäminen

Luuston ollessa kasvuvaiheessa pituuden määrittäminen on epätarkempaa kuin aikuisten yksilöiden. Pituuden määrittämiseen on käytetty ainoastaan niitä luita joiden epifyysit ovat kiinnittyneet tai juuri kiinnittymässä. Näitä luita on aineistossa kolme. Molemmat sääriluut (Tibia dx+sin) sekä oikea olkaluu (humerus dx).

Sjövoldin (1990) kaukaasialaiselle rodulle kehittämän kaavan mukaan pituudet ovat:

Tibia dx: 145,83cm \pm 4,11cm
 Tibia sin: 146,07cm \pm 4,11cm
 Humerus dx: 140,96cm \pm 4,94cm

Trotter & Glezerin (1952,1958) kehittämän kaavan valkoihoisille miehille mukaan lasketut pituudet ovat:

Tibia dx: 151,92cm \pm 4cm
 Tibia sin: 151,75cm \pm 4cm
 Humerus dx: 154,74 \pm 4,57cm

Alaraajoista tehdyt pituuden määrittäykset ovat tarkempia kuin yläraajoista tehdyt määrittäykset.

4.5 Havaitut poikkeavuudet luustossa

Oikeassa alakulmahampaassa (nro.43) on ns. hypoplasiaa, jonka on aiheuttanut jokin varhaislapsuudessa kärsitty sairaus tai ravintoaineen puutos.

hampaat näyttävät terveiltä lukuunottamatta alveoliluun resorptiota. Leukaluusta voi myös päätellä, että yhtään hammasta ei ole lähtenyt ennen kuolemaa.

Oikean puoleisessa olkaluussa (humerus dx) on synnynnäinen poikkeama ns. foramen supracondylaris. Siitä ei ole kuitenkaan todennäköisesti ollut haittaa henkilölle eläessään.

5. Yhteenveto ja tulkinta.

Lähes kaikki luurangon luut olivat säilyneet hyvin. ainoastaan käden, ranteen, jalan ja nilkan luut puuttuivat. Yläleuan hampaista oli säilynyt vaan yksi. Muuten ainoastaan yksittäisiä luita ja luiden osia puuttui.

Kyseessä on hampaiston perusteella noin 15 vuotias henkilö, mutta muun luuston perusteella ehkä hieman vanhempi yksilö. Varovasti sanottuna noin 12-20 vuotias, mutta todennäköisesti noin 15-17 vuotias.

Lantionluiden, ristiluun ja leukaluun perusteella henkilö on määritetty mieheksi. Lisäksi voidaan mainita että ristiluu ja häntäluu ovat kasvaneet varhaisella iällä yhteen, joka tekisi synnytyskanavasta erittäin ahtaan, näin ollen mikäli kyseessä olisi nainen, synnytys olisi tullut olemaan vaikeaa. Kallon sukupuoliominaisuudet eivät vielä ole vahvasti kehittyneet ja se antoikin ristiriitaisia tuloksia.

Henkilön pituudeksi on laskettu noin 146-152cm.

Oikeanpuoleisessa alakulmahampaassa (nro. 43) havaittu hypoplasia osoittaa että henkilö on kärsinyt varhaislapsuudessaan jostain vakavasta sairaudesta tai puutostaudista (tässä tapauksessa noin 1-6 vuotiaana) Hampaassa näkyy kaksi hypoplasialinjaa lähekkäin toisiaan, eli henkilö on kärsinyt hypoplasiaan johtavasta sairaudesta tai puutostaudista kahteen otteeseen, mahdollisesti peräkkäisinä talvina.

Alveoliluun resorptio on todennäköisesti aiheuttanut vihlontaa hampaistossa ja myöhemmällä iällä se olisi voinut johtaa hampaiden löystymiseen ja lähtemiseen. Muuten hampaat ovat hyvässä kunnossa.

Oikeassa olkaluussa on harmiton, synnynnäinen poikkeama.

6. Latina-Suomi sanasto

Atlas	Atlasnikama
Axis	Axisnikama
Calvarium	Pääkallo ilman alaleukaa
Clavicula	solisluu
Costa	kylkiluu
Coxae	lonkkaluu
Cranium	Pääkallo
Dentes	Hampaat
Dexter (dx)	Oikea
Diafyysi	Luun varsi tai perusosa ks. myös epifyysi
Distaalinen (dist)	vrt. proksimaalinen, kauimpana kehosta
Epifyysi	Luuhun kiinni kasvava osa esim. nivelpinta
Femur	reisiluu
Fibula	pohjeluu
Humerus	olkaluu
Mandibula	Alaleuka
Metafyysi	Diafyysin ja epifyysin välissä oleva epätasainen pinta
Os coggygis	Häntäluu
Patella	polvilumpio
Postkraniaalinen	Muu luusto paitsi pääkallo
Proksimaalinen	vrt. distaalinen, lähimpänä kehoa
Radius	värttinäluu
Sacrum	Ristiluu
Scapula	lapaluu
Sinister (sin)	Vasen
Sternum	Rintalasta
Tibia	sääriluu
Ulna	kyynärluu
Vertebra cervicalis	Niskanikama
Vertebra lumbalis	Lannenikama
Vertebra thoracalis	Rintanikama

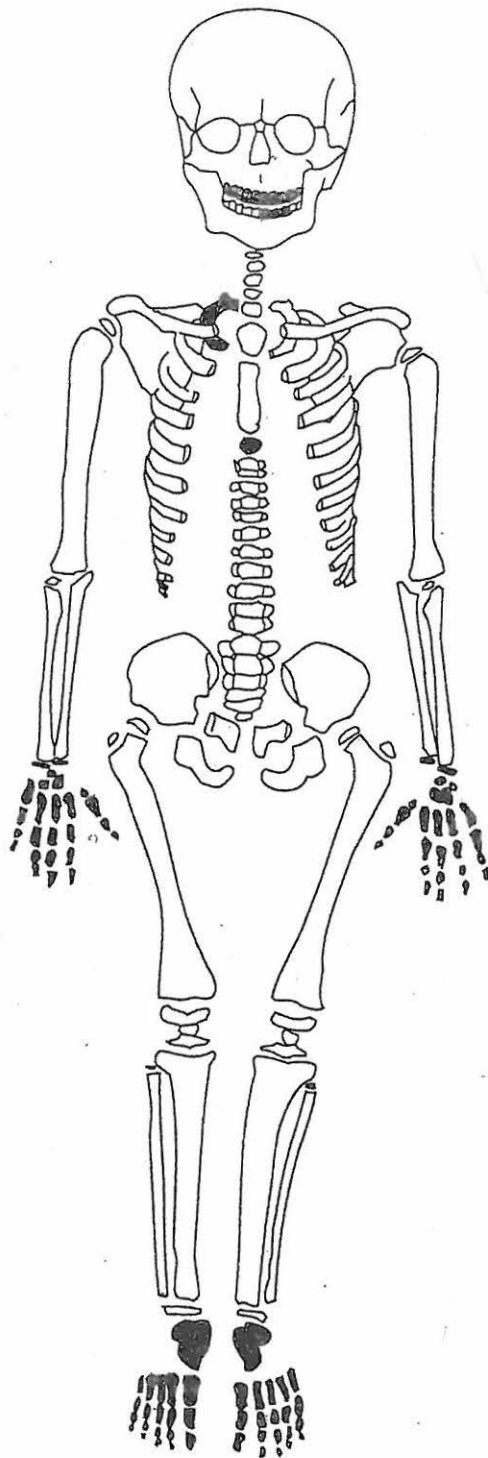
7. Lähteet

7.1 Painetut lähteet

- Bass W. (1995): *Human Osteology: A Laboratory and Field Manual*, Missouri
- Buikstra J., Ubelaker H. ed.(1994): *Standards for data collection from human skeletal remains*,
Arkansas archaeological survey research series no. 44
- Sjøvold T. (1990): *Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic
correlation*, Human evolution, vol. 5:431-447
- Trotter M. & Gleser G. (1952): *Estimation of stature from long bones of american whites and negroes*.
American Journal of Physical Anthropology 10:463-514
- Trotter M. & Gleser G. (1958): A re-evaluation of estimation of stature based on measurements of
stature taken during life and long bones after death. Am. J. Phys. Anthropol.
16:79-123

7.2 Painamattomat lähteet

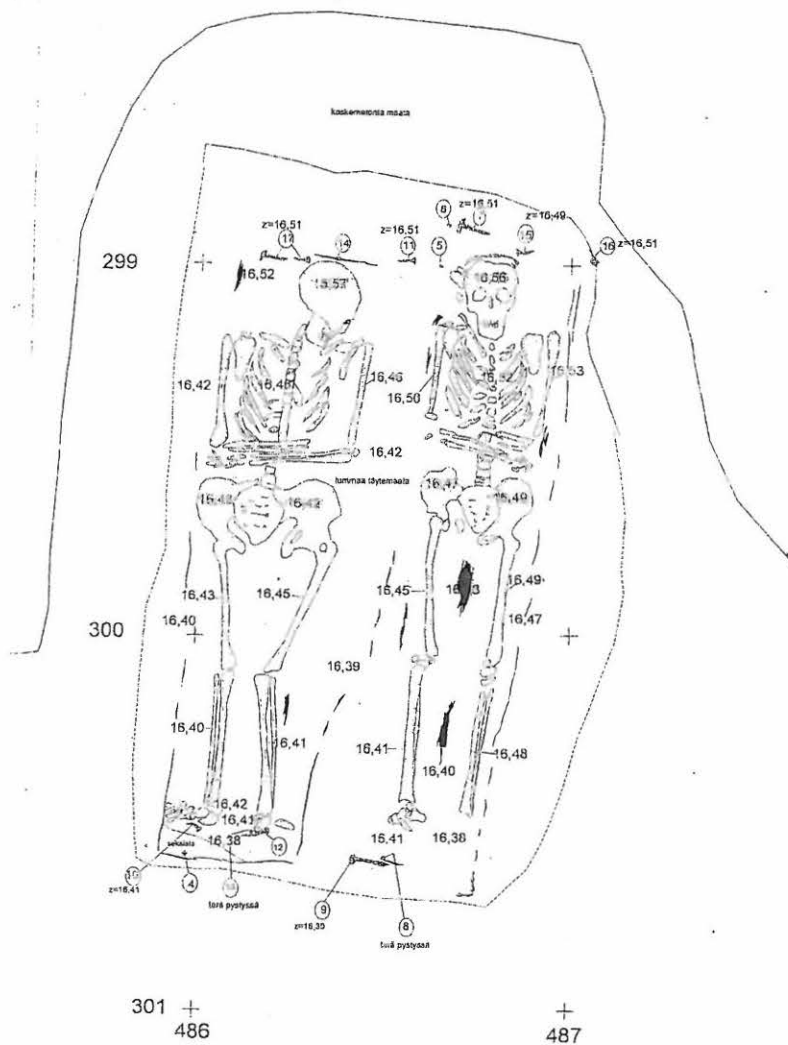
- During E. (2000): *Humanosteologi bildkompendium del 1 och 2*, Arkeo-osteologiska
forskningslaboratoriet, Stockholms universitet
- Raike E, Söderholm N. (2002): Turku Kaerla Hellberg-Tuominen Koekaivaus rautakautisen ja
historiallisen ajan muinaisjäännösalueella, museovirasto, arkeologian
osasto

Mustaksi väritetyt luut puuttuivat

KAINON JA VIENON ARVOITUS

Turun Hellberg-Tuomisen historiallisen ajan kalmiston ajoitus ja konteksti

Yksityiskohtakartta Vienosta ja Kainosta. Piirtänyt Kreetta Lesell.

Arkeologian proseminariesitelmä
Turun yliopisto
1.4.2004
Marko Korhonen

ABSTRAKTI

Työ käsittelee Turun Hellberg-Tuomisen tontilta löytynyttä kalmistoa. Arkeologisen taustan työlle muodostavat kaivauskertomukset, luuanalyysit ja radiohiiliajoitus. Historiallisen ajan lähteinä käytetään aluetta käsitteleviä erilaisia kartoja 1800-1900-luvuilta. Arkeologiset lähteet viittaavat historiallisen ajan kalmistoon. Historiallisten lähteitten mukaan kyseessä on ainakin 1900-lukua vanhempi kalmisto, vaikka radiohiiliajoitus viittaakin hyvinkin moderniin aikaan. Kalmiston konteksti jää hämäräksi, mutta esimerkiksi kolerahauta on yksi mahdollisuus.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. ARKEOLOGINEN TAUSTA	3
2.1 HELLBERG-TUOMISEN TONTIN TUTKIMUSHISTORIA.....	4
2.1.1. <i>Kaivaukset 1960-luvulla</i>	4
2.1.2. <i>Kaivaukset 2000-luvulla</i>	5
2.2. LUUANALYYSIT JA RADIOHIILIAJOITUS.....	7
2.3. TULKINTAA.....	9
3. HISTORIAALLISTEN LÄHTEIDEN KERTOMAA	10
3.1 MULLIN TALON PUUTARHA.....	11
3.2 MULLIN TALON JA KAERLAN KYLÄN VARHAISEMMISTA VAIHEISTA.....	13
3.3. KOLERAHAUTA MULLIN TILAN MAILLA.....	14
4. LOPUKSI	15
Lähteet	
Liitteet	

1. Johdanto

Keväällä 2002 järjestettiin Turun Kaerlan Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueella kahden viikon mittaiset koekaivaukset (Raike 2002a). Näiden kaivausten huomattavimmat löydöt olivat kaksi ruumishautausta. Luurangot saivat työnimet Vieno ja Kaino. Samalta tontilta oli löydetty yksi ruumishauta jo vuonna 1963.

Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalue sijaitsee Turun kaupungin alueella, (entistä Maariaa) Kaerlan kylässä. Muinaisjäännösalue jää Markkulantien ja Kärsämäen tien kulmaukseen. Maarian kirkko sijaitsee muinaisjäännösalueesta noin 650 metrin itään ja Vähäjoki noin 350 metriä itään (LIITE 1, kaivausalue ympäröity).

Tämän työn tarkoituksena on selvittää, mihin kontekstiin Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueen vainajat kuuluvat. Vähintäänkin yhtä tärkeä on kysymys ruumishautojen ajoituksesta. Hautojen konteksti ja ajoitus muuttuivat ongelmalliseksi ja samalla äärimmäisen mielenkiintoiseksi tuonnempana selvitettävän radiohiiliajoituksen tuloksen jälkeen. Jo työn alkuvaiheessa oli nähtävissä, että mihinkään varmaan ratkaisuun ei tämän työn puitteissa voi päästä. Siksi varman ratkaisun sijaan pyrin rajoittamaan eri mahdollisuuksien määrää ja pienentämään aikarajausta.

Näihin tavoitteisiin pyrin ensinnäkin käymällä läpi kaiken Hellberg-Tuomisen tonttia koskevan arkeologisen lähdemateriaalin ja vainajista tehdyt analyysit, jonka jälkeen pyrin muodostamaan näistä kokonaiskuvaa. Historiallisen ajan lähteissä lähdän liikkeelle uusimmasta ajasta käsin.

Työn ensimmäinen käsittelyluku esittelee laajasti Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueen ja sen lähiympäristön arkeologista tutkimushistoriaa. Keskeisenä lähteenä toimivat kaivauskertomukset. Lisäksi olen sisällyttänyt tähän lukuun vainajista tehdyt luuanalyysit ja radiohiilianalyysin. Toisen käsittelyluvun lähtökohtana on ensimmäisessä käsittelyluvussa saavutettu tieto

ja lopputulos. Luvun keskeisinä lähteinä toimivat erilaisen Kaerlan kylää ja Mullin taloa koskevat kartat 1800-1900-luvuilta, joiden avulla pyrin hahmottamaan Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueena nykyisin tunnettavan alueen kehitystä ja maankäyttöä. Lähes kaikki käsittelemäni kartat ovat syntyneet maan omistuksen ja myynnin tarpeita varten.

Tutkimuskirjallisuudessa tärkeää roolia kantaa Maarian pitäjän kolmiosainen historiikki, joka on ilmestynyt vuosina 1944-1950 Maarian pitäjän muistoksi. Sarjalla on useita tekijöitä, mikä ei tässä tapauksessa tarkoita hyvää lopputulosta. Esimerkiksi viimeisen osan tekijät keskittyvät ainoastaan Maarian pitäjän hallinnolliseen historiaan. Sarjaa voi monin osin pitää vanhentuneena, mutta se sisältää myös paljon arvokastakin ja hyvin koottua tietoa esimerkiksi tilojen historiasta. Toinen tutkimuskirjallisuudesta esille nostettava teos on ”Maarian pitäjän paikannimistö”, jonka Jenny Maria Montin-Tallgren ja A. M. Tallgren ovat julkaisseet 1918. Teos oli osoittautua tämän työn suurimmaksi kompastuskiveksi, mutta ylioppilaiden avustuksella kylittäin ja tiloittain kootut nimilistat osoittivat lopulta arvonsa.

Aiheen valintaan minua innosti mahdollisuus päästä selvittämään yleistä mielenkiintoa herättänyttä arvoitusta. Lisäkannustimena oli mahdollisuus päästä testaamaan arkeologian ja historian välisen raja-aidan korkeutta. Työn edetessä puurtaminen arkistossa ja välillä hyvinkin nopea vaihto arkistosta toiseen antoi lopulta uuden näkökulman aiheeseen. Arkiston käytön niksiä oppiminen ja ajoittaiset pienet onnistumisen elämykset olivat riittävän hyvä syy lähteä tutkimaan tätä aihetta.

Suurin kiitos tästä työstä kuuluu Eeva Raikkeelle, joka tarjosi mahdollisuuden tämän työn tekemiseen ja avusti suuresti varsinkin arkeologisen materiaalin hankinnassa.

2. Arkeologinen tausta

Entisen Maarian kunnan alue on esihistorialtaan rikas ja sen alueella on myös suoritettu arkeologisia tutkimuksia verrattain varhaisessa vaiheessa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Syynä esihistoriallisen tutkimuksen määrään voidaan pitää katolisen kirkon keskuspaikan sijaintia Koroisissa Maarian alueella (ks. esim. Gardberg 1971: 147, Oja 1944: 372-378). Toisaalta Maarian varhaisen arkeologisen tutkimushistorian laajuuteen on vaikuttanut varmasti myös se, että muuan A. M. Tallgren on kotoisin Maariasta. Jo Tallgrenin äiti Jenny-Maria Montin-Tallgen osoitti laajaa kiinnostusta Maarian historiaan ja teki esimerkiksi Koroisiin liittyen yhteistyötä esimerkiksi professori J. R. Aspelinin kanssa (Tallgren 1944).

Tutkija Elina Salorannan (1994) pro gradu-työstä selviää, että myös Kaerlan kylä on ollut laajamittaisen arkeologisen tutkinnan kohteena. Näistä kaivauksista osa on sijoittunut hyvinkin lähelle Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueetta. Professori Tallgren (1910,1913) on kaivanut Mullin tilan alueella entisen Tuomen torpan, Lehtosen torpan ja Mullin Muonamiesrivin kohdilla jo 1910-luvulla (LIITE 2). Kaivausten löytöihin kuului mm. viikinkiaikainen miekka (TKHM 5396). Tallgrenin tulkinnan mukaan torppien löydöt viittasivat asuinpaikkoihin ja Muonamiesrivin löydöt antoivat viitteitä kalmistosta (Saloranta 1994, Tallgren1913). Anna-Liisa Hirviluodon 1960-luvun alussa tekemien kenttätöiden yhteydessä Tallgrenin tutkimasta Muonamiesrivistä löytyi myös polttokalmistokiveystä (Saloranta 1994, Hirviluoto 1963).

Muonamiesrivin kalmiston lisäksi Kaerlan kylässä on useita muitakin kalmistolöytöjä. Ehkä tunnetuin näistä kalmistoista on Taskulan esihistoriallinen ruumiskalmisto, joka sijaitsee vain noin 150 metrin päässä Hellberg-Tuomisen alueesta (Raike 2002b, LIITE3). Tallgrenin mukaan kalmisto sijoittuu ristiretkiaikaan ja sieltä tunnetaan n. 20 ruumishautaa. Raike (2002b) täsmentää ruumishautojen määräksi 19 ja yhden epävarman.

2.1 Hellberg-Tuomisen tontin tutkimushistoria

2.1.1. Kaivaukset 1960-luvulla

Tuominen-Hellbergin muinaisjäännösalueita kaivettiin ensimmäisen kerran 1961, jolloin kaivauksia johti Mikko Paloniemi. Kaivaukset suoritettiin paikalle tulevan Hellbergin autohuoltorakennuksen vuoksi. Eeva Raikeen (2002b) mukaan näistä kaivauksista ei valitettavasti ole tehty raporttia, joten niiden koosta ja luonteesta ei ole tietoa. Kaivauksista on kuitenkin säilynyt löytöluettelon (KM 15208: 1-175) lisäksi joitakin valokuvia ja kaivausjohtajan osittaiset muistiinpanot.

Näiden merkintöjen mukaan Paloniemi (1961) piti aluetta ensin kalmistona, mutta löytöjen hajanaisuuden takia hän päätyi lopulta tulkitsemaan alueen asuinpaikaksi. Paloniemi on pannut merkille myös alueella tapahtuneen maan muokkauksen. Tästä syystä esihistoriallista aineistoa löytyi aivan maan pinnasta ja modernia aineistoa syvemältä maasta. Löydöt koostuvat pitkälti keramiikasta, savitiivisteistä ja erilaisista metalliesineistä. Syy Paloniemen alkuperäiseen kalmistoteoriaan on hyvin todennäköisesti kaivauksilta löytyneessä palamattomassa luuaineistossa. Löytöjen joukossa on myös muutamia arvokkaampia esineitä, kuten esimerkiksi karhunhammasriipus (15 208: 164), pronssihelmi (KM 15 208: 22) ja pronssinen rannerenkaan katkelma (KM 15208: 155). Kivikoski (1971: 57) arvioi alueen nuorempaan rautakauteen kuuluvaksi.

Ella Kivikoskelta (1971: 57) löytyy maininta Paloniemen kaivauksista. Myös Kivikoski tulkitsee kaivausalueen ensisijaisesti asuinpaikaksi, mutta liittää edellä mainitut esineet kuitenkin kalmistoon kuuluviksi. Kivikoskikin mainitsee kulttuurikerrosten sekoittuneisuuden hankaloittavan tulkintaa.

Anna-Liisa Hirviluoto kaivoi alueella 4-11.9.1963. Hirviluodon kaivauskertomuksen (1968) mukaan kaivaukset suoritettiin, koska alueelta oli kaapeliojan kaivausten yhteydessä löytynyt luuranko. Luurangon päällä oli tummaa täytemaata ja kiveystä n. 40 cm:n paksuinen kerros. Kiveyksen välistä ja täytemaasta Hirviluoto löysi savitiivistettä ja ruutukoristeista keramiikkaa. Arkun reunalautojen ja päänpuoleisen poikkilaudan lisäksi löytyi yhteensä kahdeksan arkunnaulaa, joista pitkillä sivuilla oli kolme ja päänpuoleisessa päässä viisi. Ruumis oli haudattu länsi- itäsuunnassa, pää länteen.

Hirviluodon mukaan ruumislöytö (LIITE4) sijoittuu historialliseen aikaan. Tätä hän perusteli luurangon ja arkunjäännösten hyvällä kunnolla. Kontekstiksi Hirviluoto esitti ruttokautta. Hirviluodon tulkinnan mukaan siis haudaus on eri kontekstiin kuuluvaa kuin rautakautiset muinaisjäännökset. Haudan tarkistuksen lisäksi Hirviluoto suoritti alueella koekaivauksen, joka sijoittui noin kahdeksan metrin etäisyydelle vainajasta. Tämän koekaivauksen löytöihin kuului mm. keramiikkaa ja savitiivistettä. Koekaivauksen tärkeimpänä tuloksena voidaan pitää tunnetun muinaisjäännösalueen laajentumista.

Hirviluodon (1968) kaivauskertomuksesta voi löytää myös selkeän näkemyksen siitä, että vain esihistoria kuuluu arkeologian piiriin: ”Päällä olevasta täytemaasta löytyi myös pronssinen vyönpää, todettiin historialliseksi ja heitettiin pois”. Esimerkiksi professori Jussi-Pekka Taavitsainen (1999) on kirjoittanut tästä arkeologianäkemyksen kapenemisesta pelkästään esihistoriaa tutkivaksi tieteenalaksi. 1960-luvun voi hyvin arvioida kuuluvan aikaan, jolloin historiallisista muinaisjäännöksistä vain rakennusmonumentit saivat huomiota, ja pronssinen vyönpää tuskin täytti sellaisen ehtoja.

2.1.2 Kaivaukset 2000-luvulla

Lähes neljäkymmenen vuoden kaivaustauon jälkeen Tuominen-Hellbergin muinaisjäännösalueella kaivettiin jälleen keväällä 2002 kahden viikon ajan

tutkija Eeva Raikeen johdolla. Raikeen kaivauskertomuksen (2002b) mukaan kaivaukset suoritettiin alueelle tehdyn rakennussuunnitelman vuoksi. Koekaivausten luontoisilla kaivauksilla tehtiin kuusi erillistä kaivausalueita. Löytöihin kuului mm. nuoremman rautakauden aikaisia saviastian paloja ja savitiivistettä (KM 33 687:9-162).

Vieno ja Kaino löytyivät kaivausten viimeiseltä aukaistulta alueelta. Puolenmetrisen sekoittuneen maan jälkeen esille tuli puuarkun reunat. Ajan puutteen vuoksi kaivausalueeseen tehdyn laajennuksen pintamaan poisto tehtiin kaivinkoneella. Laajennuksen jälkeen voitiin todeta, että yhden puuarkun ja ruumishautauksen sijaan esille tulikin kaksi puuarkkua. Hautojen päällä voitiin havaita kiveystä. Täyttemaasta löydettiin nuorempaan rautakauden kuuluvia saviastian paloja, savitiivistettä ja savikiekon katkelmia (KM 33687: 163-208).

Raikeen (2002b) mukaan Vieno ja Kaino (LIITE 5) oli haudattu samaan hautakuoppaan noin 50 cm:n syvyyteen. Arkkujen puuosat olivat kuitenkin säilyneet huonosti. Raike kuitenkin päätteli rautanaulojen sijainnin perusteella, että vainajat on haudattu erillisissä arkuissa. Vainajat oli haudattu länsi- itä – suuntaisesti, pää länteen. Kädet oli asetettu vaakasuoraan rinnan päälle. Vasemmanpuoleisen vainajan (Kaino) pää oli sivuttain vasemmalle hiukan alaspäin. Oikeanpuoleisen vainajan (Vieno) kasvot olivat suoraan eteenpäin.

Lähes tarkalleen vuosi Raikeen kaivausten jälkeen Kaarlo Katiskoski (2003) teki tarkastuksen Hellberg-Tuomisen tontilla. Tarkastus tehtiin, koska rakennustöiden yhteydessä oli löytynyt luita. Katiskoski totesi, että kyseessä oli hyvin todennäköisesti ihmisen kylkiluiden ym. luunkappaleita. Luiden havaittiin olevan peräisin lähes mustasta likamaakuopasta, joka ulottui noin 100-120 cm syvyyteen maanpinnasta. Katiskosken mukaan kyseessä oli selvä hautakuoppa. Mittausten mukaan tämä hautakuoppa sijaitsi v. 1963 kaivetun haudan pohjoispuolella samassa länsi – itä – suunnassa. Vienon ja Kainon hautakuopat ovat tästä viisi metriä etelämpänä (LIITE 6).

2.2. Luuanalyysit ja radiohiiliajoitus

Vienon ja Kainon löytymisen jälkeen 2002 heräsi uudelleen kiinnostus vuonna 1963 löytynyttä vainajaa kohtaan. Luuranko oli onneksi tallessa ja siitä oli mahdollista tehdä luuanalyysi (Raike 2002b: 11). Analyysin Hirviluodon esiin kaivamasta luurangosta teki Kati Salo syksyllä 2003. Salon (2003) mukaan luurangosta puuttuvat jalan luut nilkka- ja kädenluut ranteen luista lähtien. Yläleuan hampaista vain yksi on säilynyt. Muuten luuranko on säilynyt lähes täydellisenä ja vain muutamassa luussa on pieniä kuoleman jälkeen tulleita vaurioita.

län määrityksessä Salo käytti esimerkiksi hampaita. Vainajan viisaudenhampaat olivat vasta kehittymässä, muut hampaat olivat jo puhjenneet. Hampaiston perusteella Salo arvioi vainajan noin 15-vuotiaaksi. Luuston perusteella vainaja on kuitenkin hieman vanhempi. Todennäköisin ikä on 15-17-vuotta. Sukupuolen määritykseen Salo käytti pääkalloa, alaleukaa, lantioita ja ristiluuta. Määritystä vaikeutti se, ettei vainaja ollut vielä täysi-ikäinen. Varsinkin kallon sukupuoliominaisuuksien kehittymättömyys antoi ristiriitaisia tuloksia. Todennäköisesti kyseessä on kuitenkin ollut mies. Henkilön pituudeksi Salo arvioi 146-152 cm.

Vainajan oikeasta alakulmahampaasta Salo havaitsi ns. hypoplasiaa eli kiilteen vajaakehittyneisyyttä. Salon mukaan tämä viittaa varhaislapsuudessa kärsittyyn sairauteen tai ravintoaineen puutokseen 1-6-vuotiaana. Henkilö on myös todennäköisesti kärsinyt hampaiden vihlonnasta, jonka on aiheuttanut alveoliluun resorptio¹. Myöhemmällä iällä vainaja olisi saattanut menettää hampaitaan. Kuollessaan vainajalla oli kuitenkin kaikki hampaat tallella.

Luuanalyysi Kainosta ja Vienosta tehtiin jo vuotta aiemmin, kesällä 2002. Luuanalyysin tekijä oli Niklas Söderholm. Kainon luurangosta Söderholm (2002) toteaa, että luuranko on säilynyt lähes kokonaisena. Siihen on kuitenkin tullut

¹ Hammaskuoppaluun hajoaminen

kuoleman jälkeisiä vaurioita. Varsinkin kallo on vahingoittunut. Kaino on Söderholmin mukaan mies ja iältään 20-30 vuoden välillä. Kainon pituus on ollut noin 164 cm.

Myös Kainolla on ollut hypoplastiaa hampaiden kiilteessä. Söderholminkin tulkitsee tämän viittaavan lapsena kärsittyyn puutetautiin tai nälkään. Lisäksi Kainolla on ollut hampaissaan kariesta. Kainon ranteiden luissa on havaittavissa yhteen kasvua, joka ei kuitenkaan ole vaikuttanut hänen terveyteensä.

Söderholm (2002) pitää myös Vienon luurankoa lähes kokonaan säilyneenä, joskin huonompikuntoisena kuin Kainon. Kuoleman jälkeisiä vaurioita on Vienon luurangossa enemmän ja varsinkin kallo on vaurioitunut pahoin. Myös Vieno on ollut sukupuoleltaan mies. Tämän Söderholm on arvioinut lonkkaluun perusteella. Vainajan iäksi Söderholm arvioi 15-20-vuotta. Pituuden määrittely on ollut mahdotonta.

Vieno on Söderholmin mielestä (2002) menettänyt molemmat poskihampaansa ennen kuolemaansa. Vieno ei kuitenkaan ole kärsinyt karieksesta, sillä jäljelle jääneet hampaat eivät ole juurikaan kuluneet. Hammaskiveä Vienolla sen sijaan on ollut. Söderholm löysi myös Vienon selkärangasta jonkinlaisen poikkeaman, jonka vaikutuksesta Vienon terveyteen ei ole täyttä varmuutta.

Luuanalyysit antoivat siis varsin mielenkiintoista lisäinformaatiota vainajista, mutta paljon jäi edelleen hämärän peittoon. Esimerkiksi yhdenkään vainajan kuolinsyy ei tullut esille luuanalyysissä.

Arkeologiassa kaikkein hyödyllisin ja yleisin tapa ajoittaa orgaanisia löytöjä on ollut toisen maailmansodan jälkeen radiohiiliajoitus (ks. esim. Bahn & Renfrew 2000:138). Myös Kaino ja Vieno, joiden ajoitus oli kaivausten perusteella varsin epämääräinen, ja pystyttiin rajaamaan ainoastaan historialliseen aikaan kuuluvaksi, pyrittiin ajoittamaan radiohiilimenetelmällä. Näyte otettiin Vienon sääriluusta ja lähetettiin Helsingin yliopiston ajoituslaboratorioon (Raike 2002b:10). Högne Jungnerin (LIITE 7) antamien tietojen mukaan

radiohiilianalyysin tulos oli kuitenkin yllättävä – moderni. Tämä tarkoittaisi radiohiili-ikänsä olevan alle 100 vuotta ja viittaisi käytännössä 1950-60-lukujen tienoille. Virherajoja väljentämällä voidaan kuitenkin todeta, että todellinen ikä on mitä tahansa välillä 1700-1950.

2.3. Tulkintaa

Entisen Maarian pitäjän alue yleensäkin ja sen Kaerlan kylä on ollut laajamittaisen arkeologisen tutkimuksen kohteena. Hellberg-Tuomisen tontin läheisyydestä tunnetaan useita rautakautisia kalmistoja, joista varsinkin Taskulan kalmisto tunnetaan hyvin. Myös Hellberg-Tuomisen tontilla on rautakautiset juurensa. Alueella on sijainnut varsin laaja nuoremman rautakauden asuinpaikka, jonka jäljet on todettu kaikilla aluetta koskeneilla arkeologisilla kaivauksilla.

Tontilta löydetyt ruumishaudat eivät kuitenkaan ole samaa kontekstia rautakautisen asuinpaikan kanssa. Tätä mieltä oli jo Hirviluoto (1968) löytäessään ensimmäisen luurangon vuonna 1963. Varsinkin luurankojen hyvä kunto viittaa niiden olevan varsin nuoria ja kuuluvan historialliseen aikaan. Palamaton luuaineisto säilyy nimittäin Suomen maaperässä heikosti ja yleisesti arvioidaan sen maatuvan viimeistään noin tuhannessa vuodessa (Taavitsainen 1997:53, ks. myös Carpelan 1978:109). Hautojen nuoruuteen viittaa myös varsinkin 1963 kaivetun arkun hyvä kunto. On huomioitava myös karies, jota Kainolla oli hampaissaan. Tiina Varrelan (1997: 90-92) mukaan kariesta sinänsä on esiintynyt jo miljoonia vuosia sitten. Kariesta on kuitenkin poikkeuksetta esiintynyt menneisyydessä vähemmän kuin nykyaikana. Lisääntynyt sokerin käyttö tunnetusti lisää kariksen esiintymistä.

Ruumislöydöt eivät kuulu samaan kontekstiin rautakautisen asuinpaikan kanssa, mutta keskenään ne kuitenkin varmasti ovat osa samaa kokonaisuutta. Haudat, joita nyt tunnetaan varmasti jo neljä kappaletta, sijaitsevat vain

muutaman metrin etäisyydellä toisistaan samassa linjassa (LIITE 6). Lisäksi on olemassa muistitietoa, jonka mukaan kaapeleita vedettäessä 1960-luvulla törmättiin jälleen ihmisluihin.² Jokaisen haudan päältä on löydetty kiveystä. Lisäksi niiden suunta on kaikissa sama länsi – itä ja pää lännessä. Myös tämä hautojen suunta viittaa uudempaan aikaan. Pakanallisen haudan suunta on pohjois-eteläinen tai lounais –koillinen, kristillisen hautauksen suunta on länsi – itä (ks. esim. Huurre 2000: 224). Myös varsinaisten hauta-antimien puuttuminen osoittaa hautojen olevan kristillisiä.

3. Historiallisten lähteiden kertomaa

Kyseessä on siis historiallisen ajan kristillinen kalmisto. Merkilliseksi asian tekee radiohiiliajoituksen tulos. Jos kalmisto on todella aikaväliltä 1700-1950, pitäisi siitä olla olemassa myös historiallista aineistoa tai jopa muistitietoa. Näin ei kuitenkaan ole (Raike 2002: 11). On tietenkin mahdollista, että radiohiiliajoitus olisikin väärä. Kaikkein nuorin ajoitus ei kuitenkaan näytä loogiselta arkeologin silmin. Hirviluoto olisi hyvin todennäköisesti huomannut, jos kyse olisi ollut vain 10-20 vuotta vanhasta ruumishaudasta. Mielestäni kalmiston kontekstiksi ei siis sovi toisen maailmansodan aika ja esimerkiksi erilaiset desanttiteoriat³ ovat myös ruumiiden oletetun iän perusteella aika epätodennäköisiä. Todennäköisesti joku olisi myös tiennyt ja uskaltanut ajan yleisestä ilmapiiristä huolimatta kertoa 1960-luvulla, jos kyseessä olisi desanttihauta.

Kalmiston iän määrittely vuotta 1700 nuoremmaksi avaa lukuisia mahdollisuuksia. Mahdollisuuksien rajoissa on edelleen tietenkin Hirviluodon (1968) esittämä ”ruttohauta” -teoria. Ruttoa oli Maariassa esimerkiksi vuonna 1710, jolloin Turussa väitetään 2000 hengen menehtyneen siihen (Perälä 1949: 122). 1800-luvulla pelätyimmän epidemian maineessa oli kolera. Koleran

² Tällöin paikalle soitettiin arkeologin sijaan poliisi – joka totesi luiden olevan liian vanhoja heidän tutkittavakseen (Raike 2002b: 5).

³ Desantit olivat II maailmansodan aikaisia vakoilijoita. Kiinnijäneille desanteille ei juurikaan annettu armoa ja hautapaikkaa ei katsottu olevan tarpeellista merkitä.

saapuessa Suomeen ensimmäistä kertaa 1830-luvun alussa varauduttiin Perälän (1949: 327-328) mukaan myös Maariassa perustamalla kolerasairaaloita ja määräämällä hautapaikat koleran uhreille, tietävästi hautapaikkoja ei kuitenkaan käytetty. Epidemiakalmiston lisäksi muina mahdollisina konteksteina voidaan pitää nälkävuosia tai sotia. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon voisi viitata esimerkiksi se, että kaikki löydetyt vainajat ovat miehiä.

Mahdollisuuksia on siis useita. Toisaalta kalmiston ajoittuminen varsin nuoreen aikaan herättää myös uusia kysymyksiä. Yleisen käsityksen mukaan 1700-1800-luvuilla kaikki ihmiset pyrittiin vain harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta hautaamaan ns. siunattuun maahan (ks. esim. Knuutila 1994: 78-81). Läheisin "siunattu maa" eli virallinen hautausmaa on vain noin 650 metrin päässä Maarian kirkon ympärillä.

3.1 Mullin talon puutarha

Nykyisin Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalueen omistaa Turun kaupunki ja ennen uusimpia rakennustöitä se tunnettiin Mullinpuistona. Työn kannalta on kuitenkin olennaista selvittää mitä tontilla on aikaisemmin tehty ja mitä sen lähiympäristössä on sijainnut.

Ella Kivikosken (1971: 57) Turun esihistoriasta löytyy mielenkiintoinen tieto. Teoksessa kerrotaan, että Hellbergin ja Tuomisen palstat sijaitsivat entisen Mullin talon puutarhassa. Mullinpuisto-nimen voi päätellä viittaavaan Mullin taloon. Myös Paloniemen kaivausten valokuvia katsoessa voi todeta taustalta näkyvän maatalon, jonka voi päätellä olevan Mullin päärakennus. Paloniemeltä (1961) löytyy myös tieto, että kaivausalue oli vanhaa puutarhaa. Paloniemi mainitsee myös sen, että kaivajat joutuivat ensimmäiseksi raivaamaan pois hoitamattoman spirea-pensaikon.

Sen, milloin talo on kadonnut, voi päätellä Anna-Liisa Hirviluodon kaivauskertomuksiin liittyneistä kartoista. Vuoden 1962 karttaan (LIITE 3) Mullin päärakennus on vielä piirretty. Hirviluoto (1962) on paikallistanut 1962 löytynyttä kalmistoa Mullin päärakennuksen avulla. Hirviluodon 1964 Hellberg-Tuomisen tontista piirtämässä kartassa (LIITE 8) Mullin taloa ei kuitenkaan enää näy. Myös Eeva Raikeen (2002b: 7) kaivauskertomuksesta voi löytää viitteitä Mullin talosta. Raike nimittäin kertoo, että yksi kaivausalueista rajoittui lopulta isoon vanhan rakennuksen kivijalkaan.

Hellberg-Tuomisen muinaisjäännösalue on siis varhaisemmassa vaiheessaan ollut Mullin talon puutarhaa. Turun maakunta-arkistossa säilytettävää lainhuudatuskortistoa läpi käymällä totesin Turun kaupungin lainhuudattaneen (eli ostaneen) Mullin talon vuonna 1934. Talon edellinen omistaja oli ollut pastori J. R. Ellilä, joka oli lainhuudattanut tilan 1907. Sattumalta tämä pastori Ellilä löytyi myös Maarian pitäjän historian kolmannesta osasta. Kaukovalta (1950:184-185) mainitsee Ellilän johtaneen Maarian kunnanvaltuustoa vuosina 1919-22 ja 1925-33. Jälkimmäinen kausi oli loppunut Ellilän kuolemaan. Tämä selittää osaltaan tilan myyntiä Turun kaupungille.

Turun kaupungille myynnin jälkeen Mullin tila on hyvin todennäköisesti kokenut rappiovaiheen. Päärakennus on kuitenkin ollut pystyssä vielä 1960-luvun alussa. En löytänyt tietoa talon käytöstä aikavälillä 1934-1963. Uskon talon kuitenkin olleen ainakin jonkinlaisessa käytössä. Tämä sulkee käsitykseni mukaan lopullisesti sen mahdollisuuden, että kalmisto ajoittuisi toisen maailmansodan ajalle.

Puutarha on näkyvissä myös Mullin talosta 1909 tehdyssä lohkomiskartassa (Bergendahl 1909, LIITE 9). Mullin talo on karttaan merkitty numerolla 180 ja puutarha numerolla 181. Puutarhan viereinen alue nro 182 on niittyä. Vuoden 1930 lohkomiskartassa, joka perustuu pitkälti vuoden 1909 karttaan, on vuoden 1909 alue 182 muuttunut myös puutarhaksi. Vuoden 1930 kartassa Mullin tilan nimi on muuttunut Elliläksi. Todennäköisesti kyse on lähinnä talon isännän itsensä korostamisesta tai näkyvästä asemasta Maarian kunnassa. Ellilä-nimi ei kuitenkaan ehtinyt vakiintua käyttöön. Joka tapauksessa puutarha on ollut

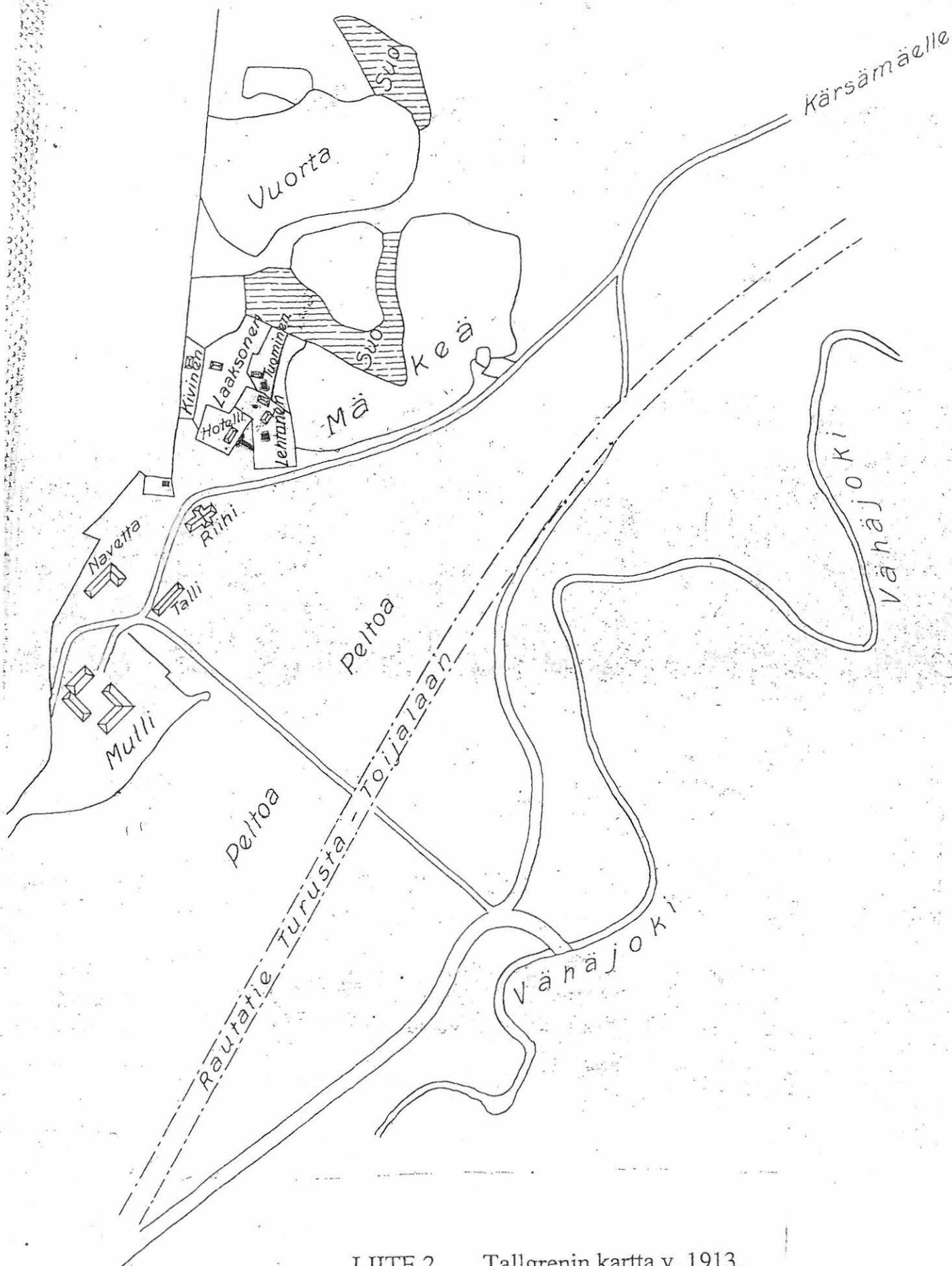
olemassa jo noin 100 vuotta sitten. Kalmiston ajoituksesta sulkeutuu näin käytännössä koko 1900-luvun pois, koska on hyvin vaikea kuvitella niin laajan kalmiston mitä Hellberg-Tuomisen tontilta on kaivettu esiin sijainneen alueella, joka on kuulunut kiinteästi suureen maalaistaloon.

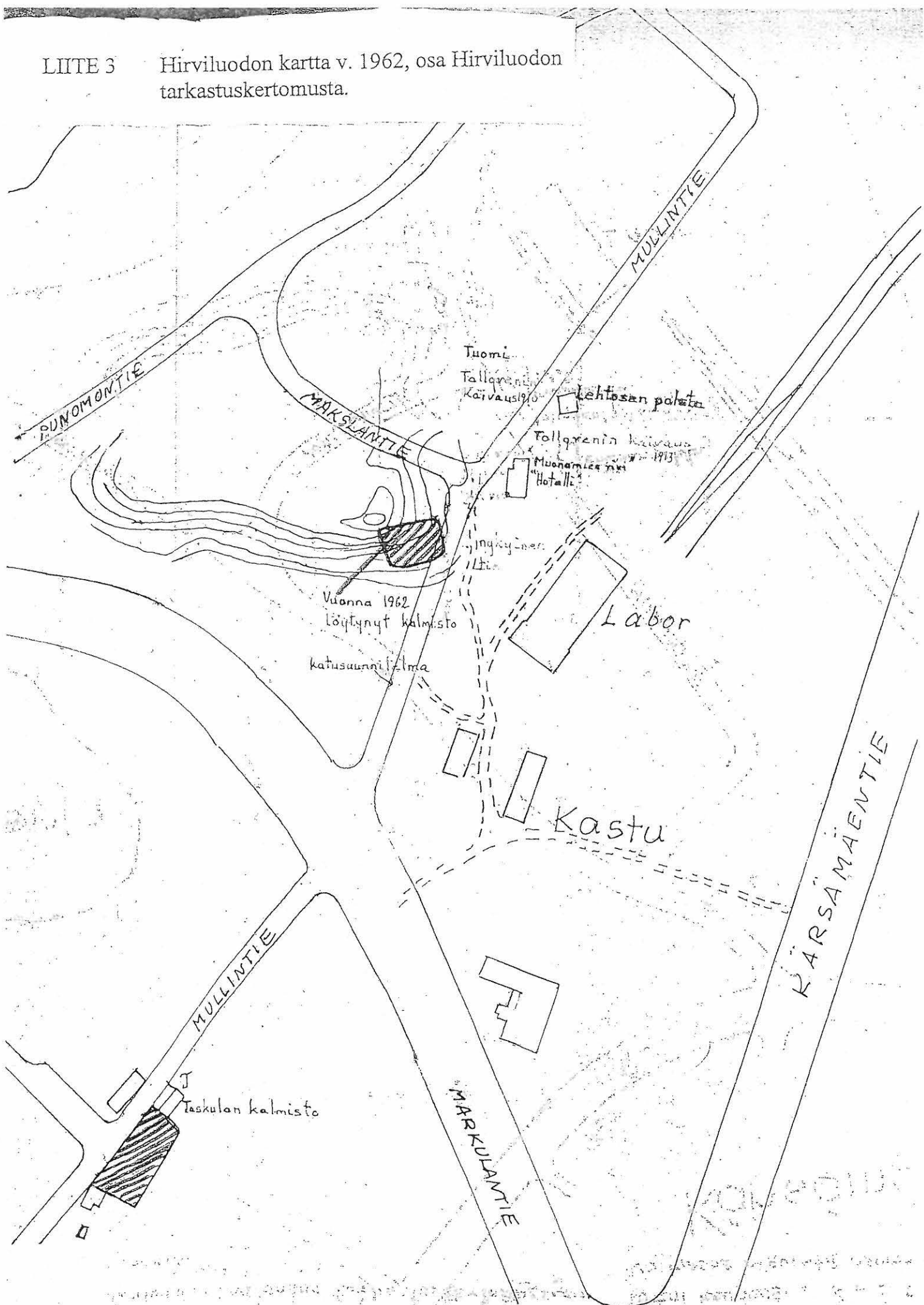
3.2 Mullin talon ja Kaerlan kylän varhaisemmista vaiheista

Maarian pitäjän paikannimistössä vuodelta 1918 kerrotaan että Kaerlan kylän alueella oli Mullin lisäksi neljä muuta tilaa: Kirves, Leipälä, Taskula ja Puolikko. Näistä Leipälä on liitetty Kirveeseen ja Puolikko Mulliin (Montin-Tallgren & Tallgren 1918: 60). Väinö Perälän mukaan (1949) mainitut viisi tilaa ovat olleet olemassa jo 1683. Saman lähteen mukaan vuonna 1704 kolmessa talossa on ollut seuraavat isännät: Jaakko Mulli, Antti Puolikko ja Heikki Leipälä.

Kiinnostavampia tämän tutkimuksen kannalta ovat kuitenkin isonjaon antamat tiedot. Perälän (1949:135) mukaan Taskulan, joka oli kappalaisen virkatalona, pellot jaettiin jo vuonna 1770. Muussa osassa Kaerlan kylää isojako toteutettiin 1814. Tiloista Kirves oli ratsutila. Mulli, Leipälä ja Puolikko sen aputiloja. Kaerlan kylän isojakokartta on edelleen olemassa (LIITE 10). C. Haarmanin piirtämästä kartasta voidaan nähdä se, että Kaerlan kylän tilat sijaitsivat varsin lähellä toisiaan. Isojakokarttaotteessa näkyvät isot kirjaimet symboloivat tiloja. Mullin kirjain on E, Puolikon G, Leipälän F ja Kirveen H. Talojen tontit on piirretty katkoviivalla. Sama taloryhmä näkyy myös vuodelta 1824 peräisin olevasta Maarian kirkon lähiympäristöä kuvaavasta kartasta (LIITE 11).

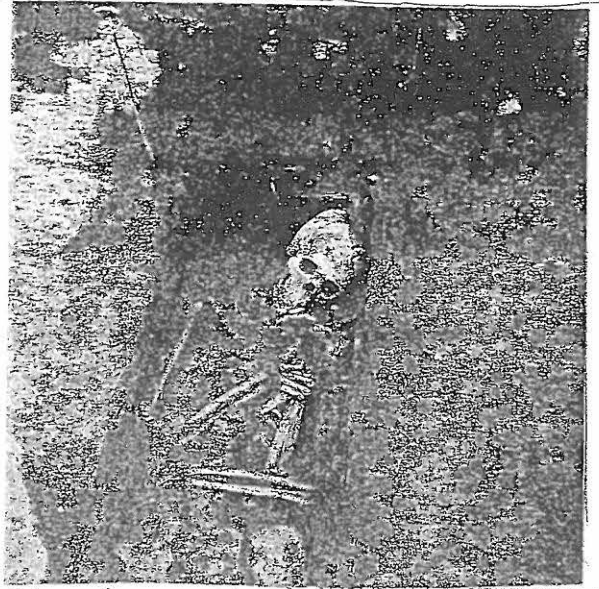
Isojakokartan perusteella Mullin tila on siirtynyt myöhemmälle paikalleen vasta myöhemmin 1800-luvulla. Mullin tilan ja puutarhan myöhemmälle kohdalle on isojakokartassa tulkintani mukaan merkitty vasikkahaka ja jonkinlainen ulkorakennus. Myös Raike (2002b) on huomionnut, että isojakokartassa Hellberg-Tuomisen kalmiston kohdalla on tyhjä tontti. Hänen arvionsa mukaan tämä voi johtua siitä, että 1700-luvun lopussa on ollut vielä tietoa hautapaikasta.

29235

29236

Kautta kuvattuna pääpuolesta toisin.
Taustalla Tuomisen maentti.

Haudan yläpää.

29237

29238

uranko maassa in situ.

Es. ed.

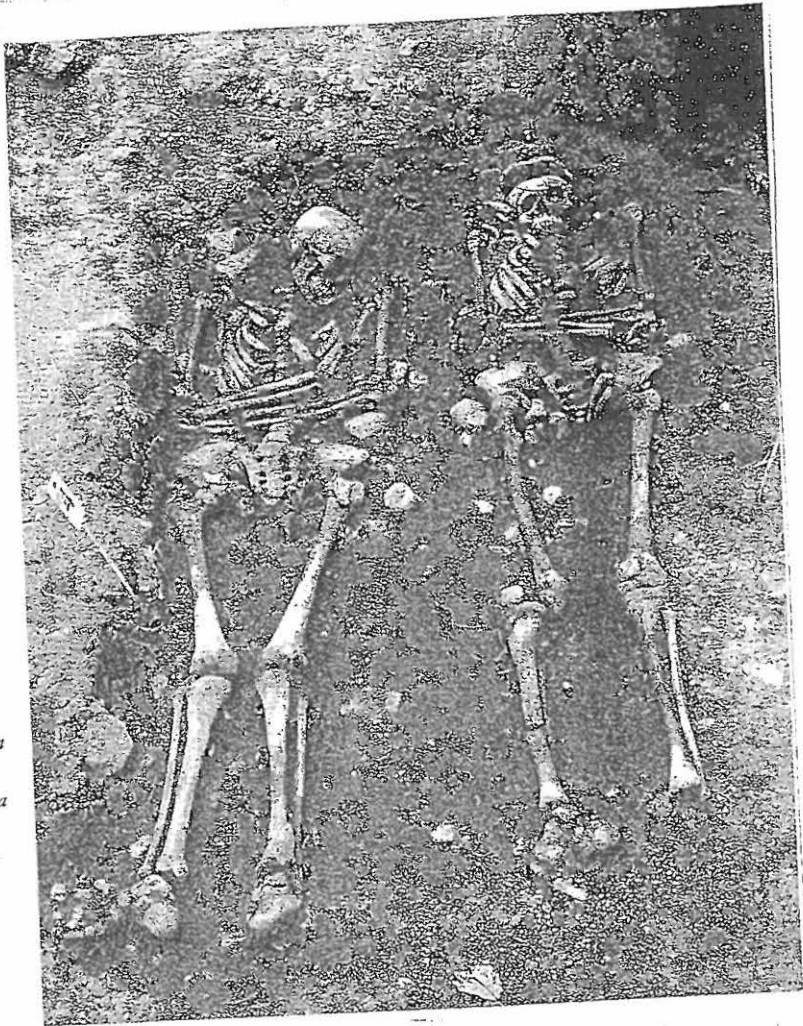
29239

29240

uranko maassa I - 8

Es. ed.

*Kaino ja Vieno esiin
kaivettuina. Kuva:
Museovirasto / Eeva
Raika.*

*Vienon pää.
Kuva: Museovirasto
/ Eeva Raika.*

TURKU (17) HELLBERG-TUOMINEN

Eeva Raike 2002

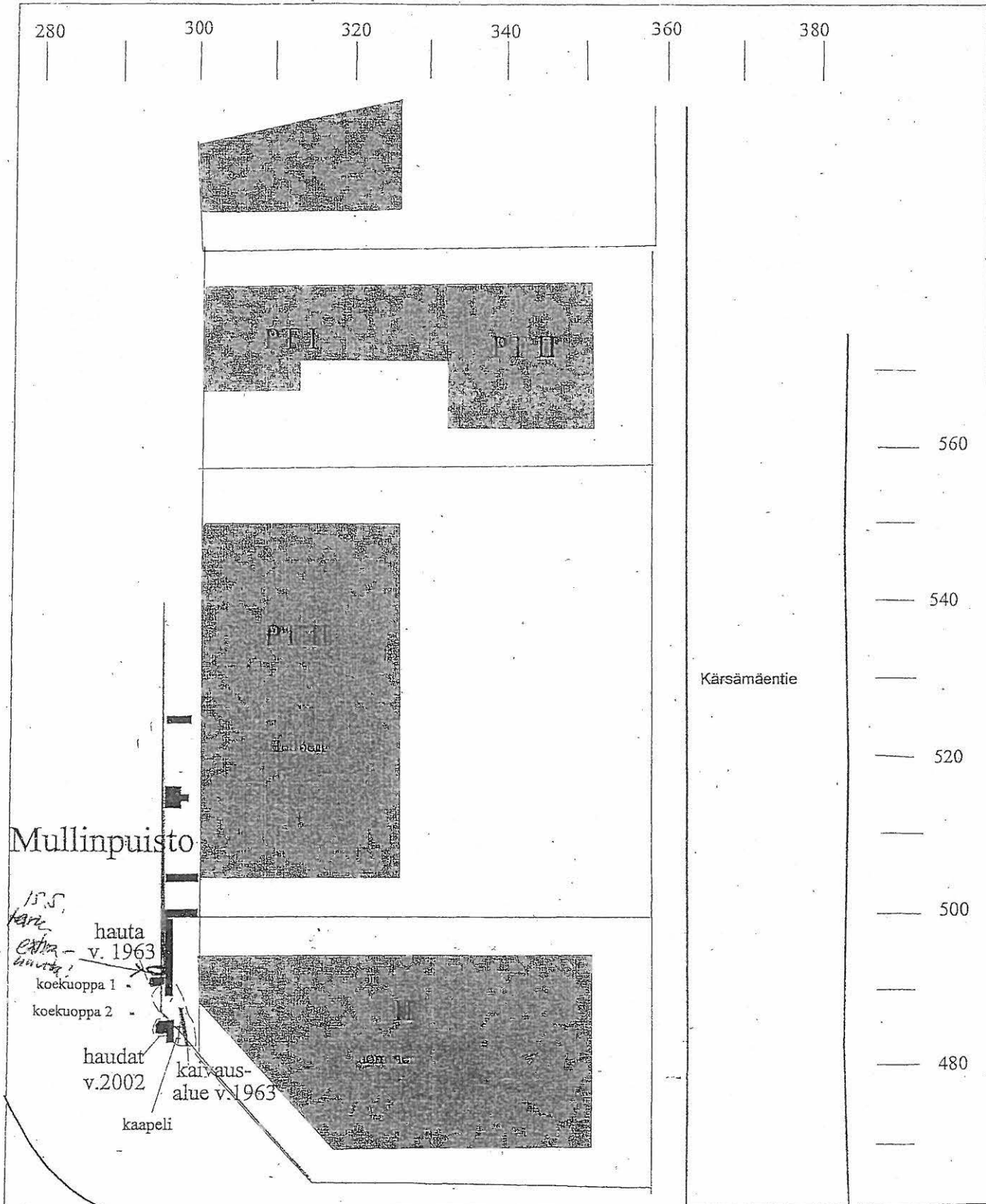
Yleiskartta, MK 1:500

Piirt. Kreetta Lesell

- vuoden 2002 kaivausalue
- vuoden 1963 kaivausalue
- koneella kaivetun alueen rajat

30

Hei,

Ajoitimme yhden luunäytteen Kaerlasta. Laboratorionumeromme on Hel-4642.

Saimme seuraavat tiedot museovirastosta:

Näytteen nimi: Kaerlan toisen luurangon "Tibia dxt"

Kaivauspaikan koordinaatit: x/y 486/300

Syvyys n 1 metri

Näytteen laatu: palamatonta luuta

Tulos oli: moderni. Tämä tarkoittaa että radiohiili-ikä on alle 100 vuotta.

Tarkkaan ottaen tulos viitasi 1950-60 luvun vaiheille, mutta jos hieman

väljennetään virherajat voi vain todeta, että näyte on nuorempi

kuin 1700 AD. Radiohiilimenetelmä kun näyttää koko ajan iäksi noin 100 BP

vaikka todellinen ikä on mikä tahansa välillä 1700-1950 AD.

Toivottavasti näistä tiedoista on hyötyä.

Terveisin

Högne

Hogne Jungner

Dating Laboratory

POB 64 Helsinki University

Tel. +358 9 191 50740

Fax +358 9 191 50741

e-mail hogne.jungner@helsinki.fi

